

Abbasqulu Nəcəfzadə

*Müşfiqin
duyğu yarpaqları*

17.05.11-19780

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ

ABBASQULU NƏCƏFZADƏ

MÜŞFİQİN
DUYĞU YARPAQLARI

17.05.11-19780

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

BAKI - 2009

Rəyçilər: **Rəna Məmmədova**,
*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir
üzvü, sənətsünaslıq doktoru, professor*

Rafiq Sadıqov,
sənətsünaslıq namizədi, professor

Redaktor: **Vüqar Qaradağlı**,
filologiya elmləri namizədi

Məsləhətçi: **Gülhüseyn Hüseynoğlu**,
professor

Nəcəfzadə A.

N60 Müşfiqin duyğu yarpaqları. Bakı, «Təhsil», 2009, 128 sən

Azərbaycan xalqının görkəmli şairi Mikayıl Müşfiqin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar cənab Prezident İlham Əliyevin 16 aprel 2007-ci il tarixli sərəncamına uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

4702060204
N 053 2009

© «Təhsil», 2009

Bədii və texniki redaktoru **Abdulla Ələkbərov**
Kompyuterçi-dizaynerlər **Səbinə Məmmədova, Aqil Əmrahov**
Korrektorları **Ülkər Şahmuradova, Gülnar Şərifova**

Çapa imzalanmışdır 28.10.2009. Kağız formatı 60x90^{1/16}.
Fiziki çap vərəqi 8,0. Uçot nəsir vərəqi 6,4. Sifariş 119. Tirajı 500.
Qiyməti müqavilə ilə.

«Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya» MMC
Bakı, AZ1052, F.Xoyski küç. 121A

MÜƏLLİFDƏN

Mikayıl Müşfiq (05.06.1908–06.01.1938) əslən Xızının Sa-yadlı kəndindəndir. O, sazlı-sözlü bir ocaqda dünyaya gəlib, ulu babası Aşıq Əliqulu (1762–1826) Xızı-Bərmək mahalının sayılıb-seçilən, sevilən sənətkarlarından olub. Müşfiqin dayısı oğlu, tanınmış ictimai və dövlət xadimi Əlihüseyn Dağlı (1898–1981) «Ozan Qaravəli» adlı əsərində Aşıq Əliquludan söhbət açır¹, onun haqqında geniş məlumat verir. Ə.Dağlı mənbədə aşığın olduqca qiymətli iki şeirini təqdim edir.

Müşfiqin atası Mirzə Əbdülqədir İsmayıl oğlu İsmayılzadə (1865–1914) də tanınmış şair, müəllim idi. O, şeirlərini, əsasən Visaqi, bəzən isə Nai və Qubad təxəllüsləri ilə də yazmışdır. Mirzə Əbdülqədir Visaqi «Əli xan» (natamam), «Yusif və Züleyxa» (natamam), «Seyfəlmülk» və «Şah İsmayıl» operalarının librettosunun müəllifidir².

«Seyfəlmülk» operasını Məşədi Cəmil Əmiraslan oğlu Əmirov (1875–1928) bəstələmiş və opera 1915-ci ildə tamaşaya qoyulmuşdur. Məşədi Cəmil dünya şöhrətli bəstəkar Fikrət Əmirovun (1922–1984) atasıdır.

«Şah İsmayıl» operasını isə Müslüm (Əbdülmüslüm) Məhəmməd oğlu Maqomayev (1889–1937) bəstələmişdir. Operanın ilk tamaşası 1915-ci ildə olmuşdur. Əlihüseyn Dağlı «Ozan Qaravəli» əsərinin III hissəsində «Oyun çıxartmaq» məqaləsində yazır: «Şah İsmayıl» operası hələ yazılan dövrdə Mirzə Əbdülqədir Visaqi ilə Müslüm bəy Maqomayev vaxtlarının xeyli hissəsini birgə keçirər, operanın tərtibatını müzakirə edirdilər. Visaqi operadakı nəzmlərin hamısını öz gözəl səsi ilə, şəst və şövqlə oxuyarmış. Müslüm bəy Maqomayev isə onun avazını qeydə alıb, sonradan, necə deyirlər, özündən keçirərək partitura salırdı».

¹ Ə.Dağlı «Ozan Qaravəli», II hissə, AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda C-1021/9974 şifrəsi ilə qorunan əlyazma, «Xanlıq» başlıqlı məqalə.

² «Dirilik» dərgisi №15, 16 mart 1915-ci il, səh. 204.

MÜŞFIQ NƏGMƏLƏRİ

*Neyləyim ki, fikrim kimi qəşəng olsun nəgmələrim?
Parlaq bahar səmasilə həmrəng olsun nəgmələrim?
Sevinclərlə uğuldayan bir zəng¹ olsun nəgmələrim?
Bir işıqlı, bir ətirli çələng olsun nəgmələrim?²*

Qısa, lakin mənalı ömür sürən Müşfiq şeirli anlarını həyatının ən xoşbəxt vaxtı kimi dəyərləndirib: «Mənim ən bədbəxt dəqiqələrim şeirsiz keçən dəqiqələrimdir»³.

Müşfiqin şeirsiz anları – özünün təbirincə desək, «bədbəxt dəqiqələri» heç olmurdu, çünki şair şeirlə, musiqi ilə nəfəs alırdı. O, şeirlərinin birində əbəs yerə yazmırdı:

*Yuxusuz bir beyin – susuz bir bulaq,
Çalğısız əyləncə – tüstüsüz ocaq⁴.*

Müşfiqin şeir aləminə daxil olarkən, sanki, misraların ritmini, musiqisini duyursan. Elə ona görə də Müşfiq nəgməkar şairdir, bu səbəbdən bəstəkarlarımız dönə-dönə Müşfiqin şeriyyət bulduğundan su içiblər. Görkəmli bəstəkar, Müşfiqin özündən az olmayan tar vurğunu, xalq artisti, professor Hacı Xanməmmədov «Musiqi üçün yaranmış poeziya» adlı məqaləsində yazırdı: «Elə şairlər vardır ki, onların əsərlərini musiqi dilinə çox asan çevirmək olur. Çünki onların şeirləri musiqi kimi səslənir. Mikayıl Müşfiqin poeziyası mənə məhz belə təsir bağışlayır. Onun şeirlərinə musiqi bəstələyəndə böyük həzz alıram. Elə bil ki, bu şeirlərin hər biri melodiya ilə əkiz doğulmuşdur...»⁵

Hacı Xanməmmədov Müşfiqin şeirlərinə 11 müxtəlif səpkili mahnı bəstələmişdir. Bu, hələlik Müşfiq şeirlərinə bəstələnmiş mahnıların sayca ən yüksək göstəricisidir.

¹ Şeirlərdən nümunələr təqdim edilərkən çalğı alətlərinin adları seçmə ilə verilir.

² M. Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sabir üçün» (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 40 (tərtibçi: Gülhüseyn Hüseynoğlu).

³ M. Müşfiq «Sosialist vətəninə layiq əsərlər uğrunda» məqaləsi, «Kommunist» qəzeti, 23 aprel 1935-ci il.

⁴ M. Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Azadlıq dastanı» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 297.

⁵ H. Xanməmmədov «Musiqi üçün yaranmış poeziya», «Bakı» qəzeti, 23 yanvar 1969.

Müşfiqin sözlərinə ilk vokal əsərini görkəmli bəstəkar, Dövlət mükafatı laureatı, xalq artisti Süleyman Ələsgərov bəstələmişdir. Bəstəkarın həyat və yaradıcılığına həsr edilən, «Azərbaycanelefilm» Yaradıcılıq Birliyinin 1991-ci il istehsalı olan «Bəstəkar Süleyman Ələsgərov» filmində müəllif deyir: «Bu romans M. Müşfiqin sözlərinə 1956-cı ildə yazılmışdır. M. Müşfiq bəraət alandan sonra radioda ilk verilişdə qocaman diktorumuz Fatma Cabbarova «Küsmərəm» şeirini söylədi. Şeir mənim çox xoşuma gəldi. Ertəsi gün Radio Verilişləri Komitəsinə getdim, həmin şeiri ondan aldım. Elə həmin günü də musiqi bəstələdim. «Küsmərəm» romansı belə yarandı».

Beləliklə, Süleyman Ələsgərov Müşfiqin yaradıcılıq dəryasına baş vurmuş ilk bəstəkar oldu. Necə deyərlər, əli yüngül imiş. Daha sonra onlarla peşəkar bəstəkar və həvəskar melomanlar Müşfiqin söz aləminə müraciət edib, bir-birindən gözəl sənət nümunələri yaratmışlar.

Lakin radio üçün ilk lentə alınan mahnı «Qurban olduğum» adlanır. Musiqisi Əşrəf Abbasova aid edilən bu mahnı 25 may 1959-cu ildə (16154 sayılı qeydiyyat kartı) Azərbaycan radiosu üçün lentə alınıb. Mahnı fortepianoda Gülər Rzayevanın¹ (1934-2009) müşayiəti ilə ilk dəfə xalq artisti Şövkət Ələkbərovanın ifasında səslənmişdir.

Aşağıda bu günə qədər Müşfiqin sözlərinə əsərlər yaratmış sənətçilərimizin adları təqdim olunur²:

Abbasov Əşrəf (1920–1992), Adıgözəlov Vasif (1935–2006), Axundova Şəfiqə, Bakıxanov Tofiq, Cahangirov Cahangir (1921–1990), Cavad Məmməd (1912–2003), Dadaşova Elnarə, Davudoğlu Rauf, Əhmədli Xatirə, Ələsgərov Süleyman (1924–2000), Əzimov Nadir, Heydərov Kamal, Hüseynova Solmaz, Xanlarova Zeynəb, Xanməmmədov Hacı (1918–2005), İbrahimova Minayə, İmanov Elçin, İsmayılqızı Xanım, Kazımi Oqtay, Kərimova Dilarə, Quliyev Nazim, Quliyeva Günay, Mansurov Eldar, Məmmədov Əlibaba, Məmmədzadə Tamilla (1937–1997), Mirişli Ramiz, Mirzəbəyli Gülşən, Muradova Nüşabə, Mustafayev Ramiz (1926–2008), Nəcəfova Hökümə (1911–2002), Nəcəfzadə Abbasqulu, Rüstəmov Səidi (1907–1983), Seyidcahan Elza, Şəfəq Rəşid, Şəkiliyev Kənan, Tağıyev Ələkbər (1922–1981).

¹ Gülər Əvəz qızı Rzayeva – bəstəkar, xalq artisti Azər Rzayevin həyat yoldaşı.

² Soyadları əlifba sırası ilə təqdim edirik.

Fonotekalarda qorunub saxlanılan Müşfiqin sözlərinə yazılmış mahnılar neçə-neçə xanəndə və müğənnilər tərəfindən ifa olunub:

Abbasov Həsən, Abdullayeva Zöhrə, Adıgözəlov Rauf (1940–2002), Ağakışiyeva Zərnigar, Ağayev Oqtay (1934–2006), Ağayev Nazim, Allahverdiyeva Ruhəngiz, Aslanova Sona, Azərbaycan Televiziya və Radiosunun xoru, Babayev Arif, Babayev Mirzə (1913–2003), Babayeva Qəmər, Bağırzadə Məmmədbağır (1951–2006), Bayramova Gülbəniz, Camalqızı Gülrəna, Dadaşova Brilliant, Eldarzadə Eldar, Əhədzadə Elxan, Əflaki Ədilə, Əhmədov Mobil (1931–2006), Əhmədova Firəngiz, Ələkbərova Şövkət (1922–1993), Ələsgərli Nüşabə, Ələsgərova Almaz, Əlirzayeva Almaz, Əliyev Alim, Əliyeva Elmira, Əliyeva Şahnaz (1956–2008), Əlizadə Səyyad, Əsədullayeva Mehri, Əzimi Səfurə (1946–2004), Əzizova Vəfa, Feyzullayev Novruz (1932–2008), Hədiyev Hüseynağa (1946–1994), Həmidova Şəhla, Hüseynov Səyyad, Hüseynova Ədibə, Hüseynova Nuriyyə, Hüseynova Solmaz, «Xan» qrupu, Xanlarova Zeynəb, İbadova Firuzə, İbişova Ruzə, İbrahimov Mənsüm, İlyasov Rəşad, İmanov Lütfiyar (1928–2008), İsgəndərli Mətanət, İsgəndərova Səbinə, İsmayilov Vilayət, İsmayılova Tükəzban (1923–2008), İsmayılova Səkinə, Kərimov Firuz, Kərimov Sahib (1949–2006), Kərimova Flora, Kərimova Könül, Qafarova Xanım, Qafarzadə Nadir, Qasımova Nisə, Qədimova Xumar, Qəniyev Anatollu (1931–1985), Quliyeva Günay, Quliyeva Solmaz, Qurbanlı Ceyhun, Mahmudov Baba (1940–2006), Mahmudova Validə (1936–1995), Mehdiyev Firdin (1927–2006), Məmmədov Arzuman, Məmmədov Cavanşir, Məmmədov Əlibaba, Məmmədov Gülağa (1925–1994), Məmmədova Xeyransa (1966–1995), Məmmədova Nərminə, Məmmədova Nəzakət (1944–1982), Məmmədova Zümrüd, Məmmədsalahova Zahidə, Məmmədzadə Tamilla, Mircavadov Mirməmməd, Mirişova Fəridə, Muradov Əli, Muradov İlqar, Muradova Rubabə (1933–1983), Musayev Niyaməddin, Mustafayev Teymur, Nəzərli Dəyanət, Orucova Ofeliya, Ramizov Rəşad, Rəhimli Kəmalə, Rəhimova Elmira, Rzayev İslam (1934–2008), Rzayev Zaur, Salmanov Bahadur, Seyidcahan Elza, Səfərov Yaşar (1940–2008), Şirinova Raziyyə, Tağıyev Mübariz, Talibova Fəridə, Vəlizadə Təranə, Yaqubov Eyyub.

MÜŞFİQİN SÖZLƏRİNƏ YAZILMIŞ VƏ LENTƏ ALINMIŞ MAHNILARIN SİYAHISI

Qeyd: Bəstəkarlar, bəzən mahnılara ad verərkən şeirin orijinaldakı başlığını dəyişirlər. Bu səbəbdən mahnıların adları verilərkən mətərizədə şeirin orijinaldakı adını təqdim edirik.

«**Ana**»

mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: İslam Rzayev

mus: Elçin İmanov, ifa: Eyyub Yaqubov

«**Arzuya bax, sevgilim**» («**Yenə o bağ olaydı**»)

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Yaşar Səfərov

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Səkinə İsmayılova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Şövkət Ələkbərova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Zöhrə Abdullayeva

mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: Tamilla Məmmədzadə

mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: Sona Aslanova

mus: Vasif Adıgözəlov, ifa: Sahib Kərimov

mus: Vasif Adıgözəlov, duet, ifa: Elmira Rəhimova və

Yaşar Səfərov

mus: Vasif Adıgözəlov, duet, ifa: Ruzə İbişova və

Sahib Kərimov

«**Ay qız**»

mus: Rauf Davudoğlu, ifa: Nadir Qafarzadə

«**Balama qurban**» («**Üç sağlıq**»)

mus: Xatirə Əhmədli, ifa: Nüşabə Ələsgərli

«**Bəxtiyar oda**»

mus: Günay Quliyeva, ifa: Günay Quliyeva

«**Bir də baxsan mənə**»

mus: Nüşabə Muradova, ifa: Təranə Vəlizadə

«**Bu kəlmənin vurğunuyam...**» («**Ana**»)

mus: Rəşid Şəfəq, ifa: Rauf Adıgözəlov

«**Çal tarı**» («**Tarın cavabı**»)

mus: Abbasqulu Nəcəfzadə, ifa: Mirməmməd Mircavadov

«**Dilinə düşdü**» («**Düşdü**»)

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Cavanşir Məmmədov

«Dilin işidir» («İşidir»)

mus: Nazim Quliyev, ifa: Ədilə Əflaki

«Dostlar olmasa» («Duyğu yarpaqları»)

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Zeynəb Xanlarova

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Xanım Qafarova

«El mənimdir» («Sındırılan saz»)

mus: Zeynəb Xanlarova, ifa: Zeynəb Xanlarova

«Eşqim»

mus: Oqtay Kazimi, ifa: Mətanət İsgəndərli

«Ey dost» («Duyğu yarpaqları»)

mus: Xanım İsmayılqızı, ifa: «Xan» qrupu

«Əbədi sevgi»

mus: Hökümə Nəcəfova, ifa: Fəridə Talibova

«Gecə düşüncəsi»

mus: Solmaz Hüseynova, ifa: Solmaz Hüseynova

«Gözəllik»

mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: Firəngiz Əhmədova

«Gözüm düşdü» («Düşdü»)

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Yaşar Səfərov

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Flora Kərimova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Şövkət Ələkbərova

«Gözünə qurban» («Qurban»)

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Şövkət Ələkbərova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Yaşar Səfərov

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Gülağa Məmmədov

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Mehri Əsədullayeva

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Ruzə İbişova

«Həyat nədir?»

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Flora Kərimova

«Həyat sevgisi»

mus: Eldar Mansurov, ifa: İlqar Muradov

mus: Eldar Mansurov, ifa: Mübariz Tağıyev

«Həyat sevgisi»

mus: Elçin İmanov, ifa: Eyyub Yaqubov

«Xızı dağları» («Sındırılan saz»)

mus: Xatirə Əhmədli, ifa: Ruhəngiz Allahverdiyeva

«Könlümü»

mus: Tofiq Bakıxanov, ifa: Firudin Mehdiyev

«Küləklər»

mus: Elçin İmanov, ifa: Eyyub Yaqubov

mus: Məmməd Cavad, ifa: Elxan Əhədzadə

mus: Elza Seyidcahan, ifa: Elza Seyidcahan

«Küsmərəm»

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Flora Kərimova

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Səfurə Əzimi

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Səyyad Hüseynov

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Nərmənə Məmmədova

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Rauf Adıgözəlov

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Əli Muradov

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Mobil Əhmədov

mus: Süleyman Ələsgərov, ifa: Xumar Qədimova

«Qəhrəmanlar» («Yeddi aşiq»)

mus: Abbasqulu Nəcəfzadə, ifa: Səyyad Əlizadə

«Qurban olduğum»

mus: Əsrəf Abbasov, ifa: Şövkət Ələkbərova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Gülağa Məmmədov

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Ruzə İbişova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Nərmənə Məmmədova

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Elmira Əliyeva

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Zöhrə Abdullayeva

mus: Nadir Əzimov, ifa: Zöhrə Abdullayeva

mus: Nadir Əzimov, ifa: Almaz Ələsgərova

«Lalələr kimi» («Ulduzlar»)

mus: Kamal, ifa: Mirzə Babayev

«Maralım» («Marab»)

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Gülbəniz Bayramova

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Tükəzban İsmayılova

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Teymur Mustafayev

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Arif Babayev

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Elmira Rəhimova

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Eldar Eldaradə

mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Mənsüm İbrahimov

«Məhəbbət»

mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Əlibaba Məmmədov
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Zeynəb Xanlarova
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Ceyhun Qurbanlı
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Validə Mahmudova
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Rübabə Muradova

«Mil düzü»

mus: Kənan Şəkiliyev, ifa: Şəhla Həmidova

«Necə əl çəkimi?» («Həyat sevgisi»)

mus: Cahangir Cahangirov, ifa: Həsən Abbasov
mus: Cahangir Cahangirov, ifa: Elmira Rəhimova
mus: Ramiz Mustafayev, ifa: Elxan Əhəzadə (xorun müşayiəti ilə)
mus: Ramiz Mustafayev, ifa: Sona Aslanova

«Necin gəlmədin?»

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Şövkət Ələkbərova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Firuzə İbadova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Ruzə İbişova

«Nigar»

mus: Tofiq Bakıxanov, ifa: ATR xoru

«Oxu, sevdiciyim» («Oxu»)

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Elmira Rəhimova
mus: Abbasqulu Nəcəfzadə, duet, ifa: Arzuman Məmmədov və Kəmalə Rəhimli

«Oxu, tar!» («Tar»)

mus: Səid Rüstəmov, ifa: Flora Kərimova
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Lütfiyar İmanov
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Gülağa Məmmədov
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Xeyransa Məmmədova
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Zaur Rzayev
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Yaşar Səfərov
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Nadir Qafarzadə
mus: Ramiz Mirişli, duet, ifa: İslam Rzayev və Şövkət Ələkbərova

«Oynaq atım» («At»)

mus: Elnarə Dadaşova, ifa: Vəfa Əzizova
mus: Rəşid Şəfəq, ifa olunmayıb

«Sahilə gəl» («Dəvət»)

mus: Vasiq Adıgözəlov, ifa: İdris Mehdiyev
mus: Vasiq Adıgözəlov, ifa: Oqtay Ağayev
mus: Rəşid Şəfəq, ifa: Rauf Adıgözəlov

«Sazım mənim»

mus: Rauf Davudoğlu, ifa olunmayıb

«Sənə qurban»

mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Zeynəb Xanlarova
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Baba Mahmudoglu
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Niyaməddin Musayev
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Novruz Feyzullayev
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Brilliant Dadaşova
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Cavanşir Məmmədov
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Raziyyə Şirinova
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Ədilə Əslaki
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Solmaz Quliyeva
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Bahadır Salmanov
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Ədibə Hüseynova

«Səni gözlər»

mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Əlibaba Məmmədov
mus: Əlibaba Məmmədov, duet, ifa: Səyyad Əlizadə və Könül Kərimova
mus: Əlibaba Məmmədov, duet, ifa: Arzuman Məmmədov və Kəmalə Rəhimli

«Səninçün»

mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Zeynəb Xanlarova
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Qəmər Babayeva
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Məmmədbağır Bağırzadə
mus: Dilarə Kərimova, ifa olunmayıb

«Sənin gözlərin»

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Elmira Rəhimova
mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: Tamilla Məmmədzadə
mus: Tamilla Məmmədzadə, ifa: Sahib Kərimov

«Sənin gülüşlərin»

mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Elmira Rəhimova
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Almaz Əlirzayeva
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Flora Kərimova

mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Alim Əliyev
mus: Ələkbər Tağıyev, ifa: Rəşad İlyasov

«Söylə»

mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Nazim Ağayev
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Rəşad Ramizov
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Əlibaba Məmmədov
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Validə Mahmudova
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Fəridə Mirişova
mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Zərnigar Ağakişiyeva

«Şirin qız»

mus: Hökümə Nəcəfova, ifa: Fəridə Talibova

«Tarın səsi» («Nə deməkdir?»)

mus: Abbasqulu Nəcəfzadə, ifa olunmayıb

«Teleqraf telləri»

mus: Gülşən Mirzəbəyli, ifa: Səyyad Əlizadə

«Vətən kimidir» («Kimidir»)

mus: Nazim Quliyev, ifa: Ofeliya Orucova

«Yadıma düşdü»

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Yaşar Səfərov
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Sahib Kərimov
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Gülağa Məmmədov
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Sona Aslanova
mus: Tofiq Bakıxanov, ifa: Nəzakət Məmmədova
mus: Tofiq Bakıxanov, ifa: Rauf Adıgözəlov

«Yağış» («Yağış yağarkən»)

mus: Elza Seyidcahan, ifa: Elza Seyidcahan

«Yarandım» («28 Aprel»)

mus: Səid Rüstəmov, ifa: Yaşar Səfərov
mus: Səid Rüstəmov, ifa: Səyyad Əlizadə

«Yaşa könül»

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Gülrəna Camalqızı
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Nuriyyə Hüseynova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Firuz Kərimov
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Anatollu Qəniyev

mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Rubabə Muradova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Vilayət İsmayilov
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Zümrüd Məmmədova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Şövkət Ələkbərova
mus: Hacı Xanməmmədov, ifa: Almaz Əlirzayeva

«Yaşa ürəyim» («Ürək»)

mus: Əlibaba Məmmədov, ifa: Əlibaba Məmmədov
mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Səbinə İsgəndərova
mus: Şəfiqə Axundova, ifa: Zeynəb Xanlarova

«Yenə o bağ olaydı»

mus: Elza Seyidcahan, ifa: Elza Seyidcahan
mus: Elçin İmanov, ifa: Eyyub Yaqubov

MÜŞFIQİN ŞEİRLƏRİNƏ YAZILMIŞ MAHNILARIN MƏTNLƏRİ

Qeyd: Müşfiqin şeirlərinə yazılmış mahnıların bəziləri bəstəkarlarımız tərəfindən notlaşdırılıb və müxtəlif illərdə nəşr olunmuşdur. Həmin əsərlərin adı, nəşrolunma tarixi və istifadə olunan mahnının səhifəsi vərəqəlti işarələrdə əksini tapmışdır.

Rusdilli oxucuların və eləcə də müğənnilərin marağını nəzərə alaraq bəzi mahnıların rusca tərcüməsi də verilir. Yəni, hər hansı müğənni təqdim edilən tərcümə vasitəsilə eyniadlı mahnını asanlıqla rus dilində də ifa edə bilər.

Bəstəkarlar bəzən mahnı yazarkən M. Müşfiqin müəyyən şeirlərində kiçik dəyişiklik ediblər. Bu səbəbdən mahnıların mətnləri də verilərək vərəqəlti işarələrdə orijinaldakı sözləri təqdim edirik. Fikrimizcə, bəzən heç bir lüzum olmadan belə dəyişikliklər edilib. Biz gələcəkdə müğənnilərimizin Müşfiq şeirlərinə yazılmış belə mahnıları ifa edərkən orijinaldakı sözlərdən istifadə etmələrini arzulayırıq.

«ANA»¹

Musiqi: Tamilla Məmmədada

Ana dedim, ürəyimə yanar odlar saçıldı,
Ana dedim, bir ürpəriş hasil oldu canımda.
Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı,
Fəqət onu görməz oldum yanımda².

* * *

Ana, ana!.. Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən,
Onu kimsə³ anlatamaz düşündüyüm satırlar.
Ana olmaz bizə hər bir «yavrum» deyən gözəldən,
Çünki onun xilqətində ayrıca bir füsün var.

«ANA»

Musiqi: Elçin İmanov

Ana dedim, ürəyimə yanar odlar saçıldı,
Ana dedim, bir ürpəriş hasil oldu canımda.
Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı,
Ana dedim, fəqət onu görməz oldum yanımda.
Ana dedim, xəyalıma gəldin ağ saçlarınla⁴.

Nəqarət:

Öpərəm əllərindən,
Öpərəm gözlərindən,
Ay ana, qurban olum mən sana!

* * *

Ana, ana!.. Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən.
Onu gözəl anlatamaz düşündüyüm satırlar.
Ana olmaz bizə hər bir «yavrum» deyən gözəldən,
Çünki onun xilqətində ayrıca bir füsün var.

Nəqarət

¹ T.Məmmədada «Romanslar», Bakı, «İşıq», 1989, səh. 16–19.

² Orijinalda bu misra «Ana dedim, fəqət onu görməz oldum yanımda» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «gözəl» kimi verilib.

⁴ Sonuncu sətir və nəqarət orijinalda yoxdur, sonradan əlavə edilib.

«ARZUYA BAX, SEVGİLİM»
(«YENƏ O BAĞ OLAYDI»)¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Yenə o bağ olaydı, yenə yığışaraq siz,
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca, fələkdən kam alaydıq,
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı, səni tez-tez görəydim,
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə, hər gün bir yeni ilham...
Yazaydım səhər-axşam.

Nəqarət:

Arzuya bax, sevgilim, tellərindən incəmi?
Söylə, ürəyincəmi?
Yenə də bir vuraydı qəlbimiz gizli-gizli,
Sən, ey əsmər bənizli!

* * *

Yenə o bağ olaydı, yenə sizə gələydik,
Danışaydıq, güləydik.
Ürkək baxışlarınla ruhumu dindirəydin,
Məni sevindirəydin.
Gizli söhbət açaydıq ruhun ehtiyacından,
Qardaşından, bacından.
Çəkinərək çox zaman söhbəti dəyişəydin,
Mənimlə əyişəydin.

Nəqarət

«ARZUYA BAX, SEVGİLİM»²
(«YENƏ O BAĞ OLAYDI») duet

Musiqi: Vasif Adıgözəlov

Qız: Yenə o bağ olaydı.
Oğlan: Yenə yığışaraq siz,

¹ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 11–15.

² V.Adıgözəlov «Sahilə gəl», Bakı, «Azərnaşr», 1974, səh. 32–39.

O bağa köçəydiniz.
Qız: Biz də muradımızca,
Fələkdən kam alaydıq.
Oğlan: Sizə qonşu olaydıq.
Birgə: Arzuya bax, sevgilim,
Tellərindən incəmi,
Söylə, ürəyincəmi?

Nəqarət:

Qız: Bu yaz bir başqa yazdır,
Bu yaz daha da xoşdur,
Ellərin kefi sazdır,
Bu yaz bir başqa yazdır.
Oğlan: Yenə o bağ olaydı,
Yenə o qumlu sahil.
Sular ötəydi dil-dil.
Xəyalımız üzəydi,
Sevda dənizlərində,
Ləpələr üzərində.
Qız: Yenə o bağ olaydı,
Oğlan: Sevdalar ölkəsində,
O söyüd kölgəsində.
Qız: İnci qumlar üstündə,
Yenə verib baş-başa,
Oğlan: Yayı vuraydıq başa.
Birgə: Arzuya bax, sevgilim,
Tellərindən incəmi,
Söylə, ürəyincəmi?

* * *

Qız: Yenə o bağ olaydı
Oğlan: Yenə sizə gələydik,
Danışaydıq, güləydik.
Qız: Ürkək baxışlarınla
Ruhumu dindirəydin.
Oğlan: Məni sevindirəydin.
Birgə: Arzuya bax, sevgilim,
Tellərindən incəmi,
Söylə, ürəyincəmi?

Nəqarət

«ПОВТОРИТЬ БЫ ТО ЛЕТО»

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Он: Повторить бы то лето,
Она: Чтобы судьба нас свела,
Чтоб любовью расцвела.
Он: Чтоб судьбой дружили мы
По соседству жили мы.
Она: По соседству жили мы.
Вместе: Ты признайся, не таи,
По душе ль мечты мои,
Ты признайся, не таи.

Припев:

Она: Предвещает зной весна.
Будет за весной весна,
Украшает край родной
Предвещает зной весна.
Он: Повторить бы то лето,
Берег моря золотой,
И поющий нам прибой.
Чтоб летели вдаль мечты
В море неги голубой,
Обнимаясь с глубиной.
Она: Повторить бы то лето.
Он: В стороне счастливой той,
Под прохладной ивой той.
Она: На жемчужном на песке
Постоять бы нам опять.
Он: Все бы лето скоротать.
Вместе: Ты признайся, не таи,
По душе ль мечты мои,
Ты признайся, не таи.

* * *

Она: Повторить бы то лето.
Он: Говор и смех допоздна
Гостит сосед – не до сна...
Она: Робко глянешь на меня,
Взором своим полоня.

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Arif-258357

Он: Лучше я не знаю дня.
Вместе: Ты признайся, не таи,
По душе ль мечты мои,
Ты признайся, не таи.

Припев

«ARZUYA BAX, SEVGİLİM»
(«YENƏ O BAĞ OLAYDI»)¹

Musiqi: Tamilla Məmmədzadə

Yenə o bağ olaydı,
Köçəri quş kimi siz²
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca,
Dünyadan³ kam alaydıq
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı,
Səni tez-tez görədim;
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə,
Hər gün bir yeni ilham...

* * *

Yazaydım səhər-axşam.
Arzuya bax, sevgilim,
Tellərindən incəmi?
Söylə, ürəyincəmi?
Yenə o bağ olaydı,
Yenə sizə gələydik,
Danışaydıq, güləydik.
Yenə o bağ olaydı,
Sevdalar ölkəsində,

¹ T.Məmmədzadə «Sən mənimlə get» adlı toplusunda (Bakı, 26 Komissar adına mətbəə, 1968, səh. 6–10) «Yenə o bağ olaydı» kimi təqdim edilən bu mahnı radionun fondunda «Arzuya bax, sevgilim» adı ilə qorunur. Əslində orijinalda da bu şeir «Yenə o bağ olaydı» adlandırılıb.

² Orijinalda bu sətir «Yenə yığışaraq siz» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «fələkdən» kimi verilib.

O palıd¹ kölgəsində,
Yenə o bağ olaydı,
Yenə o bağ olaydı.

«КОГДА Б СНОВА БЫЛ ТОТ САД...»

Перевод В.Цейтина

Когда б снова был тот сад,
Перелетной птицей ты
Стала жить бы в нем опять,
И сбылись бы все мечты.
Я бы радость жизни пил,
Я с тобой бы рядом жил,
Когда б снова был тот сад,
Я к тебе бы ближе был,
Вдохновенно бы творил.

Песни слагал бы дни и ночи,
Песней встречал бы восход,
Был бы песен горд полет...
Свет мечтаний, он нежней,
Чем поток твоих кудрей,
Так же ль дорог он тебе?

Когда б снова был тот сад,
Я к тебе бы приходил,
Как бы я тебя любил,
Когда б снова был тот сад.

О мечтаний чудеса!
Дуб тенистый, старый дуб...
Когда б снова был тот сад,
Когда б снова был тот сад!

¹ Orijinalda bu söz «söyüd» kimi verilib.

«AY QIZ»

Musiqi: Rauf Davudoğlu

Sən də alıb ələ bir qızıl rübab,
İncə tellərini səsləndir, ay qız!
Döşündən ellərə bağla bir kitab,
Susqun dodaqları dilləndir, ay qız!

Qalmasın sözlərin qəlbində gizli,
Mən görmək istəməm çöhrəni sisli.
Ol arslan ürəkli, şəfəq bənizli,
Gülərək yurdunu şənləndir, ay qız!

* * *

O qara günlərin getsin gəlməsin,
Bir daha keçmişin üzü gülməsin.
Ümidi səndədir mənə hər kəsin,
İndidən ruhumu telləndir, ay qız!

«BALAMA QURBAN» («ÜÇ SAĞLIQ»)

Musiqi: Xatirə Əhmədli

Bağçada güllər,
Sarı bülbüllər,
Duyğusuz ellər,
Bu balama qurban!

* * *

İlk məhəbbətim,
Qəlbim, qüvvətim,
Eyşim, işrətim,
Bu balama qurban!

Nəqarət:

Dünyanın malı,
Cahı-calalı,
Şövqü, vüsali,
Bu balama qurban!

* * *

Əlvan çiçəklər,
Zər kəpənəklər,
Kinli ürəklər,
Bu balama qurban!

* * *

Göydə ulduzlar,
Yerdə yarpızlar.
Avara qızlar
Bu balama qurban.

Nəqarət

«BƏXTİYAR ODA»

Musiqi: Günay Quliyeva

Ey altun şəfəqli bəxtiyar oda,
De, nurlu qoynunda sən kim yaşar?
Ellər dolaşarkən açıq havada,
Səni Dilbərini nəfəsi oxşar?!

Nəqarət:

Nə olaydı bu dəm bir quş olaydım,
Sənin pəncərəyə qonmuş olaydım.
Ellər dolaşarkən açıq havada,
Səni Dilbərini nəfəsi oxşar?!

* * *

Gözümü hüsnündən çəkə bilmirəm,
De, niyə salmışan məni bu hala?!
Sənsiz sevinmirəm, sənsiz gülmürəm,
Qəlbim elə coşur, derəm nə ola:

Nəqarət:

Dönüb divarında bir daş olaydım,
Səninlə əbədi sirdaş olaydım!¹
Sənsiz sevinmirəm, sənsiz gülmürəm,
Qəlbim elə coşur, derəm nə ola:

Nəqarət

¹ Orijinalda bu sətir belə yazılıb: «Əbədi sən ilə sirdaş olaydım».

«BİR DƏ BAXSAN MƏNƏ»

Musiqi: Nüşabə Muradova

Baxışın qəlbimi incitmişdir;
Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək.
Bir də baxsan mənə, iş bitmişdir;
Bir də baxsan mənə, fikrim dönəcək.

Nəqarət:

Yenidən uyqusu qaçmış gecələr,
Sevgilər, fırtınalar başlanacaq.
Ayrılıqlar, qarışıq bilməcələr...
Yanacaq sıtmalı, ruhum yanacaq!

* * *

Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək!
Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək.
Yoxsa qəlbimdəki¹ qızğın şimşək,
Üstünə od sovurar hər yerdən.

Nəqarət

«BU KƏLMƏNİN VURĞUNUYAM...» («ANA»)

Musiqi: Rəşid Şafəq

Ana dedim, ürəyimə yanar odlar saçıldı,
Ana dedim, bir ürpəriş hasil oldu canımda.
Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı,
Ana dedim, fəqət onu görməz oldum yanımda.

Nəqarət:

Ana, ana! Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən,
Onu gözəl anlatamaz düşündüyüm misralar².
Ana olmaz bizə hər bir «yavrum» deyən gözəldən,
Çünki onun xilqətində ayrıca bir füsün var.

¹ Orijinalda bu söz «könlümdəki» kimi işlədilib.

² Orijinalda bu söz «satırlar» kimi işlədilib.

* * *

Başqa aləm yaşamadım belə gözəl biçimdə,
Onu kimsə gözəlliyyə cüvəsində yaratmış;
Ana, ana... çiçəkli bir fidandır ki, içimdə
Ta əzəldən kök salaraq, ürəyimdə boy atmış.

Nəqarət

* * *

İnandığım bir qiblə var, o da hər gün, hər zaman
Yorulmayan qollarımla, düşünərək yazdığım
Bir aləmdir, bir aləm ki, səmaları qıpqızıl,
Yüksəkləri, alçaqları, fəzaları qıpqızıl!

Nəqarət

«ÇAL TARI» («TARIN CAVABI»)

Musiqi: Abbasqulu Nəcəfzadə

Dostumun əlində bir sızlayan tar,
Sərpirdi ətrafa şəffaf dalğalar.

Nəqarət:

Tarın tellərində «Kəsmə şikəstə»,
Tutmuşdum qəlbimdə¹ bir tatlı bəstə.
O, həvəslə çalır, mən oxuyurdum,
Üz tutub dostuma böylə diyordum:
Çal, mizrab toxunsun sarı tellərə.
Çal, səsin bənzəsin coşqun sellərə.

* * *

Çal, tarı dindirib inlətəlim, çal.
Çal, tara bir şeir söyləyəlim, çal.

Nəqarət

¹ Orijinalda bu söz «dışimdə» kimi verilib.

**«DİLİN İŞİDİR»
(«İŞİDİR»)**

Musiqi: Nazim Quliyev

Xeyir, hörüklərin deyildir ilan,
O əski şairlər söyləmiş yalan.
Məni xəyal kimi ayağa salan,
O coşqun dalğalı telin işidir.

Nəqarət:

Müşfiqəm, sözümdə¹ tapılmaz yalan,
Gözündür könlümü odlara salan.
Qəlbimi ovlayıb, canımı alan,
O bülbül nəğməli dilin işidir.

* * *

Bunu yaxşı bilir tanış yolçular,
Nə sən günahkarsan, nə mən günahkar.
Bu ovçu könlümə verməyə qərar,
O zərif qamətin, belin işidir.

Nəqarət

**«DOSTLAR OLMASA»
(«DUYĞU YARPAQLARI»)**

Musiqi: Şəfiqə Axundova

Yazmaram, ürəyim sizi anmasa,
Sizin eşqinizlə alovlanmasa.
El kəsib qarşımı burdaca sordu:
Gözdən yaş çıxarmı ürək yanmasa?

* * *

Qönçə açılarmı, bahar olmasa?
Şölə titrəyərmi, rüzgar olmasa?
Bu nəğmə ruhumdan qoparmı, bilməm,
Mənə ilham verən dostlar olmasa?

**«EL MƏNİMDİR»
(«SINDIRILAN SAZ»)**

Musiqi: Zeynəb Xanlarova

O şənlikdə, bu şənlikdə
Şirin-şirin dil mənimdir!
Şirin-şirin dil mənimdir, mənimdir.

Nəqarət:

Ötmə, bayquş, çəməndə¹, çəmənlikdə
Mən bülbüləm, gül mənimdir!
Gül mənimdir, gül mənim.
Gül mənimdir, gül mənimdir, gül mənimdir.

* * *

Sənsiz könlüm ağlar mənim,
Göz yaşlarım çağlar mənim.
Göz yaşlarım çağlar mənim, çağlayar².

Nəqarət:

Fərhad olsam, dağ mənim³, dağlar mənim,
Məcnun olsam, çöl mənimdir!
Çöl mənimdir, çöl mənim.
Çöl mənimdir, çöl mənimdir, çöl mənimdir.

* * *

Müşfiq uymaz qorxaq sözə⁴,
Məhəl qoymaz nahaq⁵ sözə.
Məhəl qoymaz nahaq⁶ sözə, hər sözə⁷.

¹ «Çəməndə» sözü əlavə edilib.

² «Çağlayar» sözü əlavə edilib.

³ «Dağ mənim» əlavə edilib.

⁴ Orijinalda bu sətir «Duman uymaz sarsaq sözə» kimi verilib.

⁵ Orijinalda bu söz «axmaq» kimi verilib.

⁶ Orijinalda bu söz «axmaq» kimi verilib.

⁷ «Hər sözə» əlavə edilib.

¹ Məhnədə bu söz əvvəlcə «sazımda», təkrarlanarkən isə orijinalda olduğu «sözümdə» kimi oxunub.

Nəqarət:

Kim nə deyər bu haqq sözə,
Mən elinəm, el mənimdir!
El mənimdir, el mənim.
El mənimdir, el mənimdir, el mənimdir.

«EŞQİM»

Musiqi: Oqtay Kazimi

Anasız, babasız Ofelya kimi,
Saçları pərişan bir qızıdır eşqim!
Qəlbimin buludlu səmalarında
Titrəyən bir qərib ulduzdur eşqim!

Olmadan aşikar doğduğu yerdən,
Böyük tanrı kimi düşmüş nəzərdən,
Çöhrəsi gülməyən xərəbələrdən
Daha qəmli, daha issizdir eşqim!

Həyatda baxmamış gülümsər kimi,
Hər bir hadisədən bixəbər kimi,
Yad əllərdə qalan yetimlər kimi,
Başı bəlalıdır, yalnızdır eşqim!

«EY DOST»
(«DUYĞU YARPAQLARI»)

Musiqi: Xanım İsmayılqızı

Nədir hakim olub köküs dağlamaq,
Əllərə, qollara zəncir bağlamaq?
Yaslı bir ananın saçları kimi
Nədir məhkum olub səssiz ağlamaq?!

Nəqarət!:

¹ Nəqarətdə istifadə edilən misralar orijinalda belədir:

Bu sonsuz fəzalar bizimdir, ey dost!
Bu dərin dəryalar bizimdir, ey dost!
Səmada ulduzlar, yerdə çiçəklər,
Ətirlər, ziyalar bizimdir, ey dost!

Ey dost, fəzalar bizimdir,
Ey dost, dəryalar bizimdir,
Ey dost, ulduzlar bizimdir.
Mən də bir bülbüləm ellər bağında,
Ötürəm fikrimin şax budağında.
Ətirlər, ziyalar, yerdə çiçəklər.
Sonsuz fəzalar, dərin dəryalar,
Səmada ulduzlar bizimdir, ey dost!

* * *

Hər tərəfdə quran toy-büsat mənəm,
Ulduzlarla edən ixtilat mənəm.
Mənim azadlığım qucağa sığmaz,
Yer mənəm, göy mənəm, kainat mənəm!

Nəqarət

«ƏBƏDİ SEVGİ»¹

Musiqi: Hökümə Nəcəfova

Həyatın içində bu qoca dünya,
Darğın sular kimi coşub çalxanır.
Bir halda durmayıb gördüyün əşya,
Zaman bir dəryadır, axıb dolanır,
Bəzən durulursa, bəzən bulanır.

Nəqarət:

Düşündüyüm zaman mən bu hikməti,
Bəyənmez oluram, bəlkə xilqəti.
Deyirəm kainat qoy belə olsun,
Ancaq mənim sevgim bir halda dursun,
Sönməsin könlümün ilk məhəbbəti!

* * *

Xatırla, sevgilim, bir axşam çağı,
Yandı gözlərimdə eşqin çırağı.

¹ H.Nəcəfova «Ana yurdum», Bakı, «İşıq», 1991, səh. 33–38.

Saçlarından ilham aldığım zaman,
Sardı gözlərimi incə bir duman,
Nə yüksəyi gördüm, nə də alçağı.

Nəqarət:

Bəzən xəfif-xəfif, bəzən əsəbi,
Günlər gəlib keçdi bir rüzgar kibi.
Fəqət sənin sevgin könlümdə qaldı,
Bir az da həsrətim artdı, çoxaldı,
Getdikcə tutuşan alovlar kimi¹.

«GECƏ DÜŞÜNCƏSİ»

Musiqi: Solmaz Hüseynova

Xoşladığım bir gecə, yerlər, göylər işıqlı,
Ay bir sərxoş göz kimi, ulduzlar yaraşlıq;
Bunları seyr edərkən,
Bir az fikrə gedərkən,
Fikrim, hissim, xəyalım o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki

Nəqarət:

Bizlərdən əvvəl nə yer, nə göy, nə həyat olmuş,
Nə bu ucsuz-bucaqsız gözəl kainat olmuş...

* * *

Nə dayanmaq vaxtıdır, gözəl dostum, sən də gəl!
Seyr edəlim qol-qola bu zümrüd çəməndə gəl!
Hər ulduz bir sarı gül,
Sarı qönçə, sarı gül².
Səni gördüm, xəyalım o qədər yüksəldi ki,
Mənə öylə gəldi ki,

¹ Orijinalda bu söz «kibi» olaraq verilib.

² Orijinalda son iki sətir belə yazılıb:

«Göy üzünə bircə bax, hər ulduz bir sarı gül,
Yarı qönçə, yarı gül».

Nəqarət:

Bizə bu nazlı aləm görünərdi qaranlıq,
Gözəl yaşamasaydıq, gözəl yaratmasaydıq¹.

«GÖZƏLLİK»²

Musiqi: Tamilla Məmmədzada

Gözəllik əzəldən bütün ellərin
Həvəslə qoşduğu bir şanlı qayə³;
Gözəllik ruhudur qızılğüllərin
Bülbüllər üstünə saldığı sayə⁴.

Xoşdur gözəl görüb bütün elliyi,
Çalışmaq, yaşamaq, sevmək, sevlmək!
Xoşdur xilqətdəki hər gözəlliyi
Ürəkdən duyaraq anlama bilmək!

* * *

Ey bizim dünyanın ən birincisi,
Mehriban gözəli, təkcə⁵ incisi,
Mən səni sevmişəm hər kəsdən əvvəl!⁶
Fəqət yabançıdır çoxqun ruhuma,
Elimə, ölkəmə, təbi-şuxuma
Mənasız gözəllik, mənasız gözəl!

¹ Orijinalda bu sətir «Gözəl çarpışmasaydıq, gözəl yaşamasaydıq» kimi yazılıb.

² T.Məmmədzada «Xətrinə dəymərəm», Bakı, «Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı» (26 Bakı Komissarı adına mətbəə), 1972, səh. 19–21.

³ Mahnıda bu söz «qaya» kimi yazılıb.

⁴ Mahnıda bu söz «saya» kimi yazılıb.

⁵ Orijinalda bu söz «nadir» kimi verilib.

⁶ Orijinalda bu sətir «Mən sevmişəm səni hər kəsdən əvvəl» kimi verilib.

**«GÖZÜM DÜŞDÜ»
(«DÜŞDÜ»)¹**

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Çiçəklər aşiqi bir bülbül kimi,
Gözüm bir bağçanın² gülünə düşdü.

Nəqarət:

Qəhrini çəkdiyim gülün surəti
Sakit xəyalımın gülünə düşdü.

* * *

Onunçün çırpındı qolum-qanadım,
Onu yerdə deyil, göydə aradım.

Nəqarət:

Gəncliyim, şərəfim, müqəddəratım
Bir ürkək ceyranın əlinə düşdü.

* * *

Orda-burda keçdi gənclik həyatım,
Hər yerdən kəsildi rahi-nicatım³,

Nəqarət:

Gör nə bədbəxtəm⁴ ki, axırda adım
Hər körpə uşağın dilinə düşdü.

¹ «Düşdü» adlanan eyni şeir radionun fondunda «Dilinə düşdü» və «Gözüm düşdü» adları ilə təqdim edilir. Hər iki mahnının bəstəkarı H.Xanməmmədovdur, sonuncunun klaviri də tərtib olunub (H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 6-8).

² Orijinalda bu söz «bağbanım» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «rahi-nicatım» kimi verilib.

⁴ Orijinalda bu söz «bədbəxtəm» kimi verilib.

«GÖZÜNƏ QURBAN» («QURBAN»)¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Bu qədər baş vermə, səməndər, yaza,
Düşürsən² ayağa, başına qurban!
Yazığam, ömrümü vermə güdaza,
Qəmzəli gözünə, qaşına qurban!

* * *

Bir qara buludam uca göylərdə,
Bu qara baxtımla bizim ellərdə
Sən neçin ağlarsan mən duran yerdə,
Nərgiz gözlərinin yaşına qurban!

* * *

Sinən büllur kimi, altında daş var,
Bilməzsən könlümdə nə iğtiş var,
Nə qədər ki, mənim gözümdə yaş var,
Olsun ürəyinin daşına qurban!

«HƏYAT NƏDİR?» («ÖYRƏNİŞ»)

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Həyat nədir? Sual verdim özümə,
Mənasını çiçəklərdən öyrəndim.
Yaşadıqca çarpışmayı, sevməyi
Qəlbimdəki diləklərdən öyrəndim.

Bir yay aldım çıxmaq üçün şikarə,
Rast³ gəldim bir ahu gözlü nigarə.
Nişan alıb ox atmağı, nə çarə,
Daşürəkli mələklərdən öyrəndim.

* * *

Sular kimi köpüklənib daşmağı
Ellər kimi uca dağlar aşmağı,

¹ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 4-6.

² Orijinalda bu söz «düşürsən» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «tuş» kimi verilib.

Min bir əməl arxasınca qoşmağı
Dürlü-dürlü ürəklərdən öyrəndim.

* * *

Xəbər olsun hər təzəyə, hər gəncə:
İnsan – çocuq, həyat ona əyləncə...
Mən gurultu qoparmağı ilk öncə,
Alovgözlü şimşəklərdən öyrəndim.

* * *

Mən bunların əsasını, iştə, al:
Çox¹ çəkdiyim əməklərdən öyrəndim.
Həyat nədir? Ölüm nədir? Boş sual!
Sevda nədir! Hicran nədir? Bir xəyal!

«HƏYAT SEVGİSİ»

Musiqi: Eldar Mansurov

Ah, mən gündən-günə bu gözəlləşən,
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?
Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dostdan, aşınadan necə əl çəkim?

Nəqarət:

Qarşımda dalğalı dərin bir ümman,
Ümmanı sarsıdır bir acı tufan.
Bəyaz köpükləri bir çiçək yapan
Şairdən, xülyadan necə əl çəkim?

* * *

Mehriban sevgilim qarşımda durdu,
Yenə şairliyim başıma vurdu.
Məndən məcnun könül maraqla sordu,
Bu saçı leyładan necə əl çəkim?

Nəqarət

¹ Orijinalda bu söz «həp» kimi verilib.

«HƏYAT SEVGİSİ»

Musiqi: Elçin İmanov

Mən gündən-günə bu gözəlləşən¹,
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?
Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dost²-aşınadan necə əl çəkim?
Qarşımda dalğalı dərin bir ümman,
Ümmanı sarsıdır bir acı tufan.
Bəyaz köpükləri bir çiçək yapan
Şairdən, xülyadan mən³ necə əl çəkim?
Mən necə əl çəkim?

Nəqarət:

İşıqlı dünyadan, dostdan aşınadan
Mən necə əl çəkim?

* * *

Sən aldın aşımı yeni hislərdən,
Ey cavan qələmim, düşmə bəhərdən,
A dostlar, söyləyin, mən bu hünərdən,
Bu təbi-valadan necə əl çəkim?

Mehriban sevgilim qarşımda durdu,
Yenə şairliyim başıma vurdu.
Məndən məcnun könül maraqla sordu,
Bu saçı leyładan mən necə əl çəkim?
Mən necə əl çəkim?

Nəqarət:

İşıqlı dünyadan, şairdən, rəyadan
Mən necə əl çəkim?

* * *

¹ Orijinalda bu sətirin əvvəlində «Ah» nidası verilib.

² Orijinalda «dostdan» kimi verilib.

³ Orijinalda «mən» sözü yoxdur, sonradan şeir boyu bu söz mətnə əlavə edilib.

Xəzan acısına edib təhəmmül,
Gülün kölgəsində ötəndə bülbül,
– Həyat, həyat! – deyə çırpınır könül,
Könüldən, sevdadan mən necə əl çəkim?
Mən necə əl çəkim?
Bu saçı leyhadan, mən necə əl çəkim?
Mən necə əl çəkim?

«XIZI DAĞLARI»
(«SINDIRILAN SAZ»)

Musiqi: Xatirə Əhmədli

Ey Xızı¹ torpağı, ey köhnə Bərmək,
Çətindir şeirimdə ruhunu görmək.
Düşmüş kitablara hansı mənzərən?
Bir sirr sandığıdır hər məchul dərən.

Nəqarət²:

Yaylaq, Yarımca yaylaq,
Hər tərəf çəmən, bulaq.
Xızıdan az o tayda,
Əriməz qarı yayda.

* * *

Səndə nələr yoxdur, nələr, ah, nələr!..
Dadlı əfsanələr gerçək səhnələr,
Sən ki³, açılmamış bir dəfinəsən,
Açarı qeyb olan bir xəzinəsən.

Nəqarət

¹ Orijinalda bu söz «baba» kimi verilib.

² Nəqarətin sözləri «Çoban» poeməsindən götürülüb (M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Çoban» poeması, Bakı, «Səda», 2004, səh. 147).

³ Orijinalda bu söz «sən də» kimi verilib.

«KÖNLÜMÜ»
(«QOŞMA») romans

Musiqi: Tofiq Bakıxanov

Şimşək kimi buludları qovaraq,
Verdim parlaq çiçəklərə könlümü.
Günəş kimi qaranlığı boğaraq,
Verdim odlu diləklərə könlümü.

* * *

Cavan ömrüm bir mum kimi sönərkən,
Yüksəklərdən alçaqlara enərkən.
Əməllərim bir səraba dönərkən,
Alıb¹ verdim şimşəklərə könlümü.

* * *

O zaman ki, sahib oldum qanada,
Bir quş kimi nəzər saldım həyata.
Etdi məni gənclik şövqüm əhata,
Verdim sərxoş küləklərə könlümü.

«KÜLƏKLƏR»

Musiqi: Məmməd Cavad

Hər səhər, hər axşam, hər axşam, hər səhər
Çox zaman sərsəri küləklər bixəbər
Bir yaxın dost kimi ay aman² qapımı döyərlər.
Küləklər, küləklər, bəstəkar küləklər,
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər.

Bəziniz qorxulu, bəziniz qorxusuz,
Bəziniz duyğulu, bəziniz duyğusuz,
Bəziniz uyqulu, bəziniz uyqusuz,
Küləklər, küləklər, ey sərini küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!

¹ Orijinalda bu söz «çaxıb» kimi verilib.

² Orijinalda «ay aman» sözü yoxdur, sonradan mətnə əlavə edilib.

Ey çilgün küləklər, nəşəniz daşarkən,
Bağların şəhindən mey sorub coşarkən,
Nalqıran dağları ay aman¹ atlayıb aşarkən,
Küləklər, küləklər, ey sərin küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!

«KÜLƏKLƏR»

Musiqi: Elza Seyidcahan

Hər səhər, hər axşam, hər axşam, hər səhər
Çox zaman sərsəri küləklər bixəbər
Bir yaxın dost kimi qapımı döyərlər.
Küləklər, küləklər, bəstəkar küləklər,
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər.

* * *

Bəziniz qorxulu, bəziniz qorxusuz,
Bəziniz duyğulu, bəziniz duyğusuz,
Bəziniz uyqulu, bəziniz uyqusuz,
Küləklər, küləklər, ey sərin küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!

* * *

Ey çilgün küləklər, nəşəniz daşarkən,
Bağların şəhindən mey sorub coşarkən,
Nalqıran dağları atlayıb aşarkən,
Məni də alınız uçayım dağlara,
Könlümdə nə varsa, açayım dağlara!

* * *

Gürlayın, ilhamım, sənətim gurlasın!
Fırtınam, qasırgam, qüdrətim gurlasın!
Şimşəyim parlasın, zülmətim gurlasın!
Ey məni sərəzad bəsləyən küləklər,
Bir dağın başından səsləyən küləklər!

¹ Orijinalda «ay aman» sözü yoxdur, sonradan mətnə əlavə edilib.

«KÜLƏKLƏR»

Musiqi: Elçin İmanov

Hər səhər, hər axşam, hər axşam, hər səhər
Çox zaman sərsəri küləklər bixəbər
Bir yaxın dost kimi qapımı döyərlər.
Küləklər, küləklər, bəstəkar küləklər,
Bir yaxın dost kimi qapımı döyərlər.
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər!

* * *

Ey çilgün küləklər, nəşəniz daşarkən,
Bağların şəhindən mey sorub coşarkən,
Nalqıran dağları atlayıb aşarkən,
Məni də alınız uçayım dağlara!
Nalqıran dağları atlayıb aşarkən,
Könlümdə nə varsa, açayım dağlara,
Məni də alınız uçayım dağlara².

Nəqarət:

Bəziniz qorxulu, bəziniz qorxusuz,
Bəziniz duyğulu, bəziniz duyğusuz,
Küləklər, küləklər, ey sərin küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər.

«KÜSMƏRƏM»

Musiqi: Süleyman Ələsgərov

Mən şirin ləhcəli bir bülbüləm ki,
Güllərdən küsərəm, səndən küsmərəm!
Məni öz canından artıq istəyən, a gülüm³,
Ellərdən küsərəm, səndən küsmərəm!

* * *

El içində bizə derlər Sayadlı,
Tərən ovçusuyam, ruhum qanadlı.
İlham pərisinin açdığı dadlı, a gülüm
Dillərdən küsərəm, səndən küsmərəm!

¹ II bənddə orijinaldan fərqli olaraq, III sətirlə IV sətirin yeri dəyişdirilib.

² II bənddə orijinaldan fərqli olaraq, III sətirlə IV sətirin yeri dəyişdirilib.

³ Hər iki bəndin III misralarındakı «a gülüm» sözləri orijinalda yoxdur, sonradan əlavə edilib.

«НЕ ОБИЖАЮСЬ»

Перевод Ю. Филлера

Соловей я и на розу иногда сержусь,
Но вовек на тебя не обижусь я.
На родных, на друзей рассержусь скорей,
о мой друг,

Поверь мне, в сердце нет обид на тебя.

* * *

«Саядлы» называют нас в народе,
Я – отважный стрелок, я крылат душой.
Я скорей возмущусь музою моей, о мой друг,
Чем спрячу в сердце недовольство тобой.

«KÜSMƏRƏM»

Musiqi: Minayə İbrahimova

Mən şirin ləhcəli bir bülbüləm ki,
Güllərdən küsəmə, səndən küsmərəm!
Məni öz canından artıq istəyəm,
Ellərdən küsəmə, səndən küsmərəm!

Nəqarət:

Gözlərin misaldır axan çaylardan,
Kipriyin oxlardan, qaşın yaylardan.
Qarşımıza gələn uzun aylardan,
İllərdən küsəmə, səndən küsmərəm!

* * *

El içində bizə derlər Sayadlı,
Tərən ovçusuyam, ruhum qanadlı.
İlham pərisinin açdığı dadlı,
Dillərdən küsəmə, səndən küsmərəm!

Nəqarət

«QƏHRƏMANLAR»
(«YEDDİ AŞIQ»)

Musiqi: Abbasqulu Nəcəfzadə

Sərhəddində sayıq durar,
Bir möhtəşəm qurğu qurar,
Çətinlikdən həməm vurar,
Çıxar bizim qəhrəmanlar!

Nəqarət:

Hərb olursa, külək kimi
Qalxar bizim qəhrəmanlar!
Qaranlıqda şimşək kimi
Çaxar bizim qəhrəmanlar!

* * *

Hər birimiz bir qasırga,
Dağılmış ortalığa,
Hər dərədən dalğa-dalğa
Axar bizim qəhrəmanlar!

Nəqarət

«QURBAN OLDUĞUM»¹

Musiqi: Əşrəf Abbasov

Bilməm məni neçin atmış, unutmuş,
Əhdü-peymanına qurban olduğum?²

Nəqarət:

Yoxsa özgəsinə üzünü tutmuş,
Yeni sevdasına qurban olduğum?

* * *

O mənim sevgilim, o mənim sonam³,
Onsuz üzüm gülməz, açılmaz aynam...

Nəqarət:

Bilməm harda qaldı o nazlı durnam,
O xoş sədasına qurban olduğum?

* * *

Ayrılıq oduna könül dayanmaz,
Eşq oduna yanan bir daha yanmaz.

Nəqarət:

Çəkdiyim nalədən neçin oyanmaz,
Şirin röyasına qurban olduğum?

¹ Ə. Abbasov «Qurban olduğum», Bakı, «Azərneşr», 1961, səh. 3–6.

² Orijinalda bu sətir «Cövrü cəfasına qurban olduğum?» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «anam» kimi verilib.

«ЛЮБЛЮ ТЕБЯ»

Перевод В.Кафарова

Меня всегда помнишь слово ты дала,
Где же твое слово? Я люблю тебя.

Припев:

Как мне узнать правду? Может быть теперь
Любишь ты другого – я люблю тебя.

* * *

Любовь моя, где ты, лебедь вешних вод,
Где же моя радость, грусть меня гнетет.

Припев:

Кого гнетет горе, тот на все пойдет,
Чтоб услышать снова: «я люблю тебя».

* * *

Взгляни же, как губит ночь разлуки нас,
Разве огонь вспыхнет, если он погас?

Припев:

Неужто так крепок сон в рассветный час,
Иль не слышишь зова – я люблю тебя!

«QURBAN OLDUĞUM»¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Bilməm məni niyə² atmış, unutmuş,
Əhdü-peymanına qurban olduğum?³
Yoxsa özgəsinə üzünü tutmuş,
Yeni sevdasına qurban olduğum?

¹ H. Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 16–19.

² Orijinalda bu söz «neçin» kimi verilib, radionun fondu üçün lentə alınarkən də «neçin» oxunub.

³ Orijinalda bu sətir «Cövrü cəfasına qurban olduğum?» kimi verilib.

Nəqarət:

Mən Dilbəri sordum gəlib-gedəndən,
Dedilər: «Barışmaz, küsmüşdür səndən».
Mən iltifat etdim, o qaçdı məndən,
Qaçqın ədasına qurban olduğum!

* * *

O mənim sevgilim, o mənim sonam¹,
Onsuz üzüm gülməz, açılmaz aynam...
Bilməm harda qaldı o nazlı durnam,
O xoş sədasına qurban olduğum?

Nəqarət

* * *

Ayrılıq oduna könül dayanmaz,
Eşq oduna yanan bir daha yanmaz.
Çəkdiyim nalədən neçin oyanmaz,
Şirin röyasına qurban olduğum?

Nəqarət

«QURBAN OLDUĞUM»

Musiqi: Nadir Əzimov

Bilməm məni neçin atmış, unutmuş,
Əhdü-peymanına qurban olduğum?²
Yoxsa özgəsinə üzünü tutmuş,
Yeni sevdasına qurban olduğum?

Nəqarət:

O mənim sevgilim, o mənim sonam,
Onsuz üzüm gülməz, açılmaz aynam...
Bilməm harda qaldı o nazlı durnam,
O xoş sədasına qurban olduğum?

¹ Orijinalda bu söz «anam» kimi verilib.

² Orijinalda bu sətir «Cövrü-cəfasına qurban olduğum?» kimi verilib.

* * *
Ayrılıq oduna könül dayanmaz,
Eşq oduna yanan bir daha yanmaz.
Çəkdiyim nalədən neçin oyanmaz,
Şirin röyasına qurban olduğum?

Nəqarət

«LALƏLƏR KİMİ»
 («ULDUZLAR»)

Musiqi: Kamal

Bəzən titrəşərək, parlayırsınız
Göylər bağçasında lalələr kimi.
Bəzən yaş tökərək ağlayırsınız
Lalələr üstündə jalələr kimi.

Nəqarət:

Fəqət biz – o gözəl sevgilimlə mən
Uzaqdan-uzağa tanış deyilkən
Nə qədər yaxıniq, öyrənsəydiniz.

* * *
Baxarkən süzülən gözlərinizə,
Deyirəm¹: nə qədər siz yovuqsunuz.
Həqiqətdə isə bir-birinizə
Siz çox irəqsiniz, çox soyuqsunuz².

Nəqarət

«MARALIM»
 («MARAL»)

Musiqi: Şəfiqə Axundova

Dolaşma sıldırım sal qayalıqda,
Daşlar ayağını özər, maralım!

Nəqarət:

¹ Orijinalda bu söz «deyirlər» kimi verilib.
² Orijinalda bu söz «sovuqsunuz» verilib, radionun fondu üçün lentə alınarkən «soyuqsunuz» kimi oxunub.

Gəl, səni bəsləyim gözümün üstə,
Etmə aşiqindən həzər, maralım!

* * *

Diksinə-diksinə qıya baxanda,
Səksənmə könlümü oda yaxanda.

Nəqarət:

Çəşmeyi-çəşmindən nurlar axanda
Qaynar bulaqlara bənzər, maralım!

* * *

Səyyarə tutmuşdur hüsnündən soraq,
Bədnəzər gözündən olasan iraq!

Nəqarət:

Köksümdə gəl gizlən, getmə çox uzaq,
Hicran dağlarını gəzər, maralım!

«MƏHƏBBƏT»

Musiqi: Əlibaba Məmmədov

Mən ki, bilməz idim nədir məhəbbət,
Bu sirri sən mənə anlatmadınmi?!
Dünyaya sığmayan şair könlümü,
Köksümdən çıxarıb oynatmadınmi?!

Nəqarət:

Mən ki, nəğmə deyib bənövşələrdən,
Peşəm zövq almaqdır bir şux Dilbərdən.
Məndən uzaq gəzib, dolanıb hərdən,
Könlümü¹ sıxmağa can atmadınmi?!

¹ Orijinalda bu söz «qəlbim» kimi verilib.

* * *

Min hicran könlümü alanda ələ,
Zərrəcə halıma yanmadın belə.
Müşfiqin könlünü¹ tez alıb ələ,
Onu röyalardan oyatmadınmı?!

Nəqarət

«MİL DÜZÜ»

Musiqi: Kənan Şəkiliyev

Bir düz ki, fərq etməz xəyalın gözü,
Hər daşı bir çılpaq qərib öksüzü.
Məlul çöhrəli bir dulu andırır,
İnsanın fikrini dumanlandırır.

Ey illər uzununu çiçəksiz, otsuz,
Elçisiz, qonaqsız, kimsəsiz, yurdsuz.
İlanlar yatağı olan Mil düzü,
Yabancı əllərdə qalan Mil düzü.

* * *

Dolanmış başına dönmüş fələklər,
Əsmiş üzərindən çılğın küləklər.
Tarixdən büsbütün adını silmiş,
Sana hər çapovul yağı kəsilmiş.

Ey illər uzununu çiçəksiz, otsuz,
Elçisiz, qonaqsız, kimsəsiz, yurdsuz.
İlanlar yatağı olan Mil düzü,
Yabancı əllərdə qalan Mil düzü.

Nəqarət:

Bilsən nələr keçmiş başından sənin,
Qəmgin torpağından daşından sənin.
Bir kimsə etməmiş sana mərhəmət,
Salmamış üzünə sayeyi-rəhmət.

¹ Orijinalda bu söz «qəlbini» kimi verilib.

İlanlar yatağı olan Mil düzü,
Yabancı əllərdə qalan Mil düzü.

«NECƏ ƏL ÇƏKİM?» («HƏYAT SEVGİSİ»¹)

Musiqi: Cahangir Cahangirov

Ah, mən gündən-günə bu gözəlləşən,
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?
Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dostdan, aşinadan necə əl çəkim?

* * *

Həyat dedikləri bu keşməkeşdən,
Qəlbimdə, qanımda yanan atəşdən,
Gecədən, gündüzdən, Aydan, Günəşdən,
Bu əngin fəzadan necə əl çəkim?

* * *

Mehriban sevgilim qarşımda durdu,
Yenə şairliyim başıma vurdu.
Məndən məcnun könül maraqla sordu,
Bu saçı leyladan necə əl çəkim?

«NECƏ ƏL ÇƏKİM?» («HƏYAT SEVGİSİ»²)

Musiqi: Ramiz Mustafayev

Nəqarət:

Ah, mən gündən-günə bu gözəlləşən,
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?

¹ C. Cahangirov «Buludlar», Bakı, «İşıq», 1977, səh. 16–19. Bu mahnı radionun fondunda «Necə əl çəkim?» adlandırılıb, «Buludlar» adlı topluda isə «Həyat eşqi» kimi təqdim edilib. Əslində orijinalda şeir «Həyat sevgisi»dir və bu başlıq altında da nəşr edilib.

² Bu mahnını radionun fondunda Sona Aslanova «Vals» adı ilə ifa edib.

Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dostdan, aşınadan necə əl çəkim?

Bir yanda tərlənlər, dumanlı dağlar,
Bir yanda kəkliklər, ayna bulaqlar,
Bir yanda bülbüllər, çiçəkli bağlar,
Mən bu tamaşadan necə əl çəkim?

* * *

Dönmə bir şəbnəmə yaz səhərimdə,
Könül, günəş kimi parla yerində!
Göylərin lacivərd ətəklərində
Gedən bu qovğadan necə əl çəkim?

* * *

Nəqarət

«NEÇİN GƏLMƏDİN?»¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Gözlədim yolunu həsrət içində,
Tükəndi taqətim, neçin gəlmədin?
Şəhdi-vüsalından üzüldü əlim,
Ey Dilbər, afətim, neçin gəlmədin?

Nəqarət:

Əlimdəki qələm, bu² sədəfli saz,
Nə qədər səninçün coşar, yorulmaz!
Aramızda olan zəncir qırılmaz,
Ey sözüm-söhbətim, neçin gəlmədin?

* * *

Gözlədim yolunu, hava qaraldı,
Bu qaranlıq hava ruhumu sardı.
Səndən qəmgin könül sevinc umardı,
Sən ey səadətım, neçün gəlmədin?

Nəqarət

¹ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 19–22.

² Orijinalda bu söz «bir» kimi verilib.

«NİGAR»¹

Musiqi: Tofiq Bakıxanov

Eşq olsun, o titrək baxışlarında
Açan çiçəklərə, açan güllərə!
Eşq olsun, bu coşqun, gənc yaşlarında
Açdığın səmimi şirin dillərə!
Sənsən şeiri mənə ilham edən, yar,
And olsun, tapdığın varlığa, Nigar!

* * *

Cevirdim üzümü bu günə baxdım,
Könlümə bir bahar nəşəsi doldu.
Ey Şərqi gözəli, üzünə baxdım,
Qəlbimə bir çocuq həvəsi doldu.
Sevincin üzündə olsun aşkar,
Gülsün bəslədiyin əməllər, Nigar!

* * *

Qələm coşdu, sözüm qaldı ürəkdə;
Odur ki, şerimin dəyəri yoxdur.
Oxuyan gülərək, söyləyəcək də:
«Müşfiqdə şairlik əsəri yoxdur!»
Xoş gündür çıxalım üz-üzə, Nigar!
Sən nə söyləyirsən bu sözə, Nigar?

«OXU, SEVDİCİYİM!» («OXU»)

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
İlham qanadlanır sənin səsinlə.
Nəğməndə oynasın sellərin səsi,
Dan yerindən əsən yellərin səsi.

Nəqarət:

¹ T.Bakıxanov «Nigar», Bakı, «Azərneşr», 1970, səh. 1–4.

Yar, yar, yar, oxuyaq, oxuyaq!
Oxu! Qüvvət gəlsin şərə, sənətə,
Könlümün quşunu gətir heyrətə!
Nə qədər bənzəyir, vardım fərqiinə,
Ömrümün ahəngi sənəin şərqiinə.

* * *

Gülləri qoxlayan bir rüzgar kimi,
Qumları oxşayan dalğalar kimi.
Titrəyən, çağlayan nəğməni olaydım,
Ürəyindən qopan səs mənə olaydım.

Nəqarət

* * *

Ürək kövrəkləşir sən oxuyanda,
Sən də dinləsəydin mən oxuyanda!
Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
İlham qanadlanır sənəin səsini.

Nəqarət

«OXU, SEVDİCİYİM!»
(«OXU») duet

Musiqi: Abbasqulu Nəcəfzadə

Oğlan: Nəğməndə oynasın sellərin səsi,
Qız: Dan yerindən əsən yellərin səsi.

Nəqarət:

Oğlan: Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
Müşfiq² qanadlanır sənəin səsini.
Qız: Oxu! Qüvvət gəlsin şərə, sənətə,
Könlümün quşunu gətir heyrətə!
Oğlan: Ürək kövrəkləşir sən oxuyanda,
Qız: Sən də dinləsəydin mən oxuyanda!

¹ Bu sətir sonradan əlavə edilib və axırıncı nəqarətin sonluğu da «oxu-yaq» sözləri ilə tamamlanır.

² Orijinalda bu söz «ilham» kimi verilib.

Birgə: Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
Müşfiq qanadlanır sənəin səsini.

* * *

Qız: Titrəyən, çağlayan nəğməni olaydım,
Oğlan: Ürəyindən qopan səs mənə olaydım.

Nəqarət

* * *

Oğlan: Gülləri qoxlayan bir rüzgar kimi,
Qız: Qumları oxşayan dalğalar kimi.

Nəqarət

«OXU, TAR!» («TAR»)¹

Musiqi: Səid Rüstəmov

Oxu, tar! Oxu, tar!
Səsindən ən gözəl şeir dinləyim.
Oxu, tar! Oxu, tar!
Nəğməni od tutub, alışan
Ruhuma, qəlbimə çiləyim.
Oxu, sevgim mənəim,
Oxu, arzum mənəim,
Oxu, ürəyim,
Oxu, tar, oxu, tar,
Səni kim unutar?
Oxu, tar, oxu, tar.

* * *

Oxu, tar! Oxu, tar!
Ey ana yurdumun şirin şərbəti.
Oxu, tar, oxu, tar,
Bakımın, Gəncəmin,
Şəkimin, Şirvanımın,
Alovlu sənəti.
Milim, Muğanımın,
Şuşam, Naxçıvanımın

¹ S.Rüstəmov «Mahnılar», Bakı, «El» MMC, 2007, səh. 17–21.

Şərəfi, şöhrəti!
Oxu, tar, oxu, tar,
Səni kim unutar?
Oxu, tar, oxu, tar.

Ey böyük xalqımın şirini, şərbəti,
Alovlu sənəti, ülvi məhəbbəti.
Ey tarçı, çal, oxu, könlümü al, oxu,
Vur sazı sinənə, çal aşiq, çal, oxu,

Qəlbimi al, oxu.
Oxu, tar, oxu, tar,
Səni kim unutar?
Oxu, tar, oxu, tar.

«OXU, TAR!»
 («TAR»)¹ duet

Musiqi: Ramiz Mirişli

Qız: Oxu, tar! Oxu, tar!
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir kadar!
Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Ey geniş kütlənin şirini,² şərbəti –
Alovlu sənəti!

Oğlan: Zilin var, vəsətin, bəmin var,
Sənin də quşların dəmindən ayrılan
Bir özgə dəmin var.
Səni də avara eyləmiş
Dağınq telli bir «zərəfşan».
Onunçun «Segah»ın danışır
Pərişan-pərişan.
O sarı simlərin lisanı
Salmazmı heyrətə insanı?

¹ R. Mirişli «Oxu, tar!», Bakı, «İşiq», 1981, səh. 1–4.

² Orijinalda bu söz «acısı» kimi verilib.

Qız: Oxu, tar! Oxu, tar!
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir kadar!..
Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Ey geniş kütlənin şirini¹, şərbəti –
Alovlu sənəti!

«OYNAQ ATIM»
 («AT»)²

Musiqi: Elnarə Dadaşova

Sən mənim köhlənim, oynaq atımsan.
Mənim gözəl, göyçək, xallı atımsan³.
Qoymaram başına açsınlar kələk,
Duruşun buluddur, yerişin külək.

Nəqarət:

Bu uzun yollarda çıxsan cövlana,
Şairlər bənzədər səni ceyrana.
Ayna tüfəngimi mən daraqlaram⁴,
Yalnız ümidimi sənə bağlaram⁵.

* * *

Havanın bağrını yardığın zaman,
Yağarkən yollara güllə, toz, duman.
Yalnız ümidimi bağladım sana,
Dedim: «Ey köhlənim, qanadlansana!»

Nəqarət

¹ Orijinalda bu söz «acısı» kimi verilib.

² E. Dadaşova Bakı, «Balbala» jurnalı, «Azərbaycan», 1998, səh. 37–39.

³ Orijinalda bu misra «Mənim yaman gündə ehtiyatımsan» kimi verilib.

⁴ Orijinalda bu söz «daraqladım» kimi verilib.

⁵ Orijinalda bu söz «bağladım» kimi verilib.

«OYNAQ ATIM»
(«AT»)

Musiqi: Rəşid Şəfəq

Sən mənim köhlənim, oynaq atımsan.
Mənim gözəl, göyçək, xallı atımsan¹.
Qoymaram başına açsınlar kələk,
Duruşun buluddur, yerişin külək.

Nəqarət:

Bu uzun yollarda çıxsan cövlana,
Şairlər bənzədər səni ceyrana.
Ayna tüfəngimi mən daraqlaram²,
Yalnız ümidimi sana bağlaram³.

* * *

Havanın bağrını yardığın zaman,
Yağarkən yollara güllə, toz, duman.
Yalnız ümidimi bağladım sana,
Dedim: «Ey, köhlənim, qanadlansana!»

Nəqarət

«SAHİLƏ GƏL»
(«DƏVƏT»)⁴

Musiqi: Vəlif Adıgözəlov

Bu gecə nə qədər xoş gecədir,
Bir qara qız tək⁵ tellicədir.
Göy işıq, yer işıq⁶,
Hər tərəf yaraşıq.
Sevgilim, yubanma, gəl⁷,
Dayanma sahilə gəl

¹ Orijinalda bu misra «Mənim yaman gündə ehtiyatımsan» kimi verilib.

² Orijinalda bu söz «daraqladım» kimi verilib.

³ Orijinalda bu söz «bağladım» kimi verilib.

⁴ V. Adıgözəlov «Lirik mahnılar», Bakı, «Şur», 1994, səh. 37–41.

⁵ Orijinalda bu söz «kimi» təkin verilib.

⁶ Orijinalda bu misra «Yer işıq, göy işıq» kimi verilib.

⁷ Orijinalda «Yubanma, gəl» sözü yoxdur, sonradan əlavə edilib.

Nəqarət:

Ulduzlar göylərə¹ nur səpələr,
Bir böyük² uşaqdır şən ləpələr,
Onların əlində top kimi Ay,
Sevgilim, başında ağ kələğay,
Sahilə gəl, sahilə gəl,
Seyr etə gəl, sahilə gəl.

* * *

Gəl, ipək saçını oxşayım,
Səninlə bir an da yaşayım
Zövqünü illərin,
Dağınq tellərin
Tökülsün üzümə,
Qulaq as sözümə.

Nəqarət

«ЗОВЕТ ВОЛНА»

Перевод Сиявуша Мамедзаде

Эта ночь, погляди, как хороша
Смоль волос льет она, нас ворожа.
Высь чиста, даль ясна,
Красоты ночь полна.
Слышишь ты – поет волна
Нас к себе зовет волна.

Припев:

Блеском звезд залита высь ночная
Мчится волн шаловливая стая,
Как мячом, лунным шаром играя,
Приходи поскорей, дорогая,
К морю приди, к морю приди,
Жду тебя, знай,

¹ Orijinalda bu söz «ətrafa» kimi verilib.

² Orijinalda bu söz «böyük» kimi verilib.

Жду тебя, знай,
К морю приди.

* * *

Буйство кос смоляных – шелку сродни
Повторить я хочу прежние дни,
Пережить сладость грез...
Пусть меня россынь кос
Опьянит, как тогда,
Отсудит мне уста.

Припев

«SAHİLƏ GƏL»
(«DƏVƏT»)

Musiqi: Rəşid Şafəq

Bu gecə nə qədər xoş gecədir,
Bir qara qız kimi tellicədir.

Nəqarət:

Yer işıq, göy işıq,
Hər tərəf yaraşlıq,
Sevgilim, gəl...
Dayanma, sahilə gəl,
Seyr elə, gəl, sahilə gəl...

* * *

Ulduzlar ətrafa nur səpələr,
Bir böyük¹ uşaqdır şən ləpələr.

Nəqarət:

* * *

Hər xəyal canlı qanatdır, qanat,
Bunların adı – həyatdır, həyat²!

Nəqarət

¹ Orijinalda bu söz «bölük» kimi verilib.

² Orijinalda bu bənd belə verilib:
Hər xəyal bir canlı qanatdır,
Bunların cümləsi həyatdır!

«SAZIM MƏNİM»
(«SINDIRILAN SAZ»)

Musiqi: Rauf Davudoğlu

«Yenə könül düşdü dərdə,
Böylə imiş yazım mənim.
Uçdu getdi, daha bir də
Qayıtmaz şahbazım mənim!»

Məni hicran aldı yenə,
Yanar oda saldı yenə,
Ürəyimdə qaldı yenə
Sözüm mənim, arzum mənim!

Müşfiq deyər, haqqa sığın,
Onsuz heçdir insanlığın.
Günahım var yığın-yığın,
Qoy qırılsın sazım mənim!»

«SƏNƏ QURBAN»

Musiqi: Ələkbər Tağıyev

Deyirsən yanında qalacağam mən,
Çox gözəl fikirdir, qal, sənə qurban.
Nə zaman istəsən əziz canımı,
Qumral gözlərinlə al, sənə qurban.

Nəqarət¹:

Sən Müşfiqin yanında
Qalginən, sənə qurban,
İstəsən bu canımı
Alginən, sənə qurban.

* * *

Gəlmiş hüzuruna bir qara dağlı,
Bir qara qulundur, qolları bağlı.
Gəl, çəkmə könlümə sən hicran dağlı,
Gümüş topuğunda xal, sənə qurban.

Nəqarət

¹ Nəqarətin sözləri orijinalda yoxdur, sonradan əlavə edilib.

«SƏNİ GÖZLƏR»
(«YEDDİ AŞIQ»)

Musiqi: Əlibaba Məmmədov

Sən mənim cananım, şirin canımsan,
Ətirli bağçamda bar səni gözlər!
Elimsən, günümsən, mehribanımsan,
Gözəl¹ məclisimdə tar səni gözlər.

Nəqarət²:

Gəl bizə, yar, gəldi bahar,
Gözlərim yolda qaldı,
Rəngim solub-saraldı.
Sevmişəm, ey yar, səni,
Həsrətdə qoyma məni.
Gəl sevib-sevilək,
Eşqin qədrini bilək,
Bir deyək, bir gülək.

* * *

Viranə³ əlinlə gülüstan olur,
Can cahana dönür, cahan can olur.
Bütün qaranlıqlar çıraqban olur,
Ellərin şənliyi, yar, səni gözlər!

Nəqarət

«SƏNİNÇÜN»

Musiqi: Ələkbər Tağıyev

O gün ki, hicrana uğradı yolum,
Qırıldı qanadım, qırıldı qolum,
Fələkdən bac verib, bac alan könlüm,
İndi uşaq kimi ağlar səninçün.

¹ Orijinalda bu söz «qızgın» kimi verilib.

² Nəqarətin sözləri orijinalda yoxdur, sonradan əlavə edilib.

³ Orijinalda bu söz «yırıqlar» kimi verilib.

Nəqarət¹:

Qəlbimin çeşməsi ağlar səninçün,
Könlüm uşaq kimi çağlar səninçün.

* * *

Gül-gülü çağırır, çiçək-çiçəyi,
Gülür aşıqların qönçə diləyi.
Sən neçin yırırsan bu şux ürəyi?
Qəlbimin çeşməsi çağlar səninçün.

Nəqarət

«SƏNİNÇÜN»²

Musiqi: Dilarə Kərimova

O gün ki, hicrana uğradı yolum,
Qırıldı qanadım, qırıldı qolum,
Fələkdən bac verib, bac alan könlüm,
İndi uşaq kimi ağlar səninçün.

Gül-gülü çağırır, çiçək-çiçəyi,
Gülür aşıqların qönçə diləyi.
Sən neçin yırırsan bu şux ürəyi?
Qəlbimin çeşməsi çağlar səninçün.
O gün ki, hicrana uğradı yolun,
Qırıldı qanadım, qırıldı qolum,
Fələkdən bac verib, bac alan könlüm,
İndi uşaq kimi ağlar səninçün.

«SƏNİN GÖZLƏRİN»³

Musiqi: Tamilla Məmmədzadə

Nə gözəl süzülür qara gözlərin,
Əcəba, onları süzmək vaxtımı?
Duruşun mənalı, baxışın dərin,
Mən bu dərinlikdə buldum baxtımı.

¹ Nəqarətin sözləri sonradan əlavə edilib.

² Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti «Müntəxəbat», Bakı, «Mars Print», 2005, səh. 32–34.

³ T.Məmmədzadə «Sənin gözlərin», Bakı, «Azərənəşr», 1974, səh. 6–9.

Sənin gözlərinmi gənclik bağında,
Yoxsa, nərgizlərin sayrışıb oynar?
Yoxsa, çıxılmayan eşqin dağında,
Ömrümün dirilik çeşməsi qaynar?

* * *

O qara gözlərin deyil parlayan,
Ulduzlar içində gecələrimdir!
Bəlkə də, ruhuma aydınlıq yayan
Bir sərin, ziyalı yaz səhərimdir.

Qara qış üstümə tökər qarını,
Nərgiz gözlərindən məni ayırsan?
Mənim ümidimin qapılarını,
Neçün gah açırsan, gah qapayırsan?

«SƏNİN GÖZLƏRİN»¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Nə gözəl süzülür qara gözlərin,
Əcəba, onları süzmək vaxtımı?
Duruşun mənalı, baxışın dərin,
Mən bu dərinlikdə tapdım² baxtımı.

Nəqarət:

Gözlər, gözlər, qara gözlər,
Qara gözlər, qara gözlər, a gözlər.

* * *

O qara gözlərin deyil parlayan,
Ulduzlar içində gecələrimdir!
Bəlkə də, ruhuma aydınlıq yayan
Bir sərin, ziyalı yaz səhərimdir.

Nəqarət

¹ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 1-3.

² Orijinalda bu söz «buldum» kimi verilib.

* * *

Qara qış üstümə tökər qarını,
Nərgiz gözlərindən məni ayırsan?
Mənim ümidimin qapılarını
Neçin gah açırsan, gah qapayırsan?

Nəqarət

«SƏNİN GÜLÜŞLƏRİN»

Musiqi: Ələkbər Tağıyev

Qarşımda nazlanıb yenə gülürsən,
Bilsən, gülüşlərin nəyə bənzəyir?
Mən desəm artıqdır, özün bilirsən,
Lalə yarpağında şəhə bənzəyir.

Nəqarət:

Sənin gülüşlərin bir ruzgar kimi,
Əsərkən, arzusun gülü açılır.
Gülsə dodaqların ulduzlar kimi,
Ruhuma bir sərin işıq saçılır.

* * *

Sənin gülüşlərin yaz səhərindən,
Hissimə, fikrimə sanki rəng alır.
Gül ki, şeirlərim gülüşlərindən
Qırılmaq bilməyən bir ahəng alır.

Nəqarət:

Cahan ki, solmayan bir bağça-bağdır,
Burda rəvamıdır gülmədən ölmək?!
Yazıq o şəxsə ki, qaraqabaqdır,
Nə qədər yaraşır insana gülmək?!

«SÖYLƏ»

Musiqi: Əlibaba Məmmədov

Günlərim ötüşür¹ bir uyqu kimi,
Dərədən dərəyə axan su kimi,
Dilbərim hərcayi bir ahu kimi
Hicran dağlarını aşarmı, söylə?

Nəqarət:

Sənsiz nə zövqü var bağın-baharın?
Açan çiçəklərin, uçan quşların?
Sənsiz cənnət olsa kainat, yarın,
Heç mənim ruhumu oxşarmı, söylə?

* * *

Səninlə bağlayıb mən əhdü-peyman,
Dedim: «Qismətimiz olmasın hicran».
Müşfiq quş olsa da, görərsən bir an,
Səndən uzaqlara uçarmı, söylə?

Nəqarət

«ŞİRİN QIZ»

Musiqi: Hökümə Nəcəfova

Zərif ayaqların nə qədər incə,
Gözəl əndamını onlar xəfifcə
Necə aparmada bilməm, şirin qız?

Nəqarət:

A...
Şikayətim vardır gül əllərindən,
Onlar tutub ürəyimi dərindən²
Necə qoparmada bilməm, şirin qız?

¹ Orijinalda bu söz «axışır» kimi verilib.

² Orijinalda bu sətir «Onlar ürəyimi tutub dərindən» kimi verilib.

* * *

Ölmüş hislərimi gözəl rəftarın,
Rüzgarlı, dalğalı sallanışların
Necə canlatmada bilməm, şirin qız?

Nəqarət:

* * *

Üfüqdə günəşi necə saraltdı,
Lalənin köksünü necə qaraltdı
Yanıllı yanaqların bilməm, şirin qız?

Nəqarət

«TARIN SƏSİ» («Nə deməkdir?»)

Musiqi: Abbasqulu Nəcəfzadə

Çoxdandır çalınmayır divardan aslı tarın,
Tutqun bir ürək kimi telləri paslı tarın,
Söylə: «Səsin bir daha gurlayacaq, yoxsa yox?!»
Dodağında şərqiylər parlayacaq, yoxsa yox?!»

Nəqarət:

Sən görüşdən gəlirsən, məni də yormuş kitab,
Nə dayanmaq vaxtıdır, iştə tar, iştə mizrab,
Nə gözəldir nəğmələr qanadında ucalmaq!..
Söylə: «Səsin bir daha gurlayacaq, yoxsa yox?!»
Dodağında şərqiylər parlayacaq, yoxsa yox?!»

* * *

Mən bilirəm, sən ki, bir qəlbin var sədəfdən,
İçindəki incilər sancılıb hər tərəfdən.
Söylə: «Səsin bir daha gurlayacaq, yoxsa yox?!»
Dodağında şərqiylər parlayacaq, yoxsa yox?!»

Nəqarət

¹ Orijinalda bu sətir «Ey mehriban sevdiyim, gurlayacaq, yoxsa yox?!» kimi verilib.

«TELEQRAF TELLƏRİ»

Musiqi: Gülşən Mirzəbəyli

Bilinməz bu geniş çöllərdə nə bəklər
Yan-yana düzülmiş bu hündür¹ dirəklər.
Bunların çiyinə durmadan hey yüklər
Dərdini gizlicə teleqraf telləri,
Hər sabah, hər gecə teleqraf telləri.

Nəqarət:

Döndükcə mövsümlər, döndükcə sənələr,
Çıxdıqca ortadan fəsadlar, fitnələr,
Yayılar cahana möhtəşəm bir xəbər
Ki, dünya oyanmış, teleqraf telləri,
Al rəngə boyanmış, teleqraf telləri.

* * *

Uzanan yolları gödəldən, qısaldan,
Yorulan yolçunun başını ucaldan,
Çırpınan qəlblərin dərdini azaldan,
Yolların yolçusu teleqraf telləri,
Ellərin elçisi teleqraf telləri.

Nəqarət

«VƏTƏN KİMİDİR» («KİMİDİR»)

Musiqi: Nazim Quliyev

Sevgilim əyninə yaşıl geyinmiş,
Sallanışı sərvə-çəmən kimidir.
Bu bənzətmə bir az üzdən olsa da,
Tamaşa görkəmi səmən kimidir.

Nəqarət:

Nə arzu eyləsən, könlümdə vardır,
Eşqimin səhəri bir ilk bahardır.
Ona könül verən nə bəxtiyardır,
Fikrim-hissim təzə gülşən kimidir.

¹ Orijinalda bu söz «şeytan» kimi verilib.

* * *

Müşfiqin ürəyi yarpaqdan incə,
Titrəyir bir xəfif ruzgar əsincə,
Məşuqun ayağı haraya dəysə,
Orası aşiqə Vətən kimidir.

Nəqarət

«YADIMA DÜŞDÜ»¹

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Keçən günlərimi vərəqləyərkən²,
Sevdalı dillərin yadıma düşdü.
Xəyalın qarşında canlandı, birdən
Göyərçin əllərin yadıma düşdü.

Nəqarət:

Ah, göyərçin əllərin, ey yar,
Ah, ah, göyərçin əllərin
Yadıma düşdü, yadıma düşdü, yadıma düşdü.

* * *

Deyildir eşq odu məni yandıran,
Ruhumun şəhrini işıqlandıran.
Pozğun şəfəqləri mənə andıran
Ziyalı tellərin yadıma düşdü.

Nəqarət:

* * *

O gün də bir gündü, ey üzü dönmüş,
Sandım içində bir qaplan döyünmüş.
Bir anda köpürmüş, bir anda sönmüş,
Xırçın əməllərin yadıma düşdü.

Nəqarət

¹ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 22-24.
² Orijinalda bu söz «vərəqliyirkən» kimi verilib.

«YADIMA DÜŞDÜ»

Musiqi: Tofiq Bakıxanov

Keçən günlərimi vərəqləyərkən¹
Sevda dillərin yadıma düşdü.
Xəyalın qarşında canlandı, birdən
Göyərçin əllərin yadıma düşdü.

* * *

Deyildir eşq odu məni yandıran,
Ruhumun şəhrini işıqlandıran.
Pozğun şafəqləri mənə andıran,
Ziyalı tellərin yadıma düşdü.

* * *

O gün də bir gündü, ey üzü dönmüş,
Sandım içində bir qaplan döyünmüş.
Bir anda köpürmüş, bir anda sönmüş,
Xırçın əməllərin yadıma düşdü.

«YAĞIŞ» («YAĞIŞ YAĞARKƏN»)

Musiqi: Elza Seyidcahan

Yağış yağır rəqs eyləyir gur damlalar,
Sıra-sıra, inci-inci, nur damlalar
Göydə iki qara bulud çatılaraq,
İldırımlar şaqıldayıb şaraq-şaraq.

* * *

Quşlar uçur yuvasına fırl-fırl,
Şırıldaıyır navalçalar şırl-şırl.
Çaxnaşmada göy üzündə ildırımlar,
Bir-birinə dəydi, baxın, qaldırımlar.

¹ Orijinalda bu söz «vərəqliyirkən» kimi verilib.

Zümzümənlə şirin-şirin dillən, yağış,
Küçələrdə uşaq kimi vellən, yağış!
Bunlar keçər, çarpın səma köksün kimi,
Ey ildırım, səs ver mənə, səsim kimi!

«YARANDIM» («28 APREL»)

Musiqi: Səid Rüstəmov

Mən əzilən bir sinifin hayqıran,
Haqq bağırın sədasından yarandım.
Ölümlərin pəncəsində hıçqıran
Məzlumların nəvasından yarandım.

Nəqarət:

Yeni eşqi, yeni zövqü yaratan,
Yeni dünya qurmaq üçün can atan,
Yeni sazın tellərini çınlatan
Beynəlmiləl havasından yarandım.

* * *

İnsan oğlu, uzaqlaşma, gəl yaxın¹,
Başqa yoldan alınmasın sorağın.
Bir günəşin, bir məsləkin, bir eşqin²
Ən həqiqi mənasından yarandım.

Nəqarət

«YAŞA KÖNÜL»³

Musiqi: Hacı Xanməmmədov

Ah, bu uzun sevda yolu,
Vurulurmu başa, könül?!
Nişan aldım, kaman atdım,
Dəydi oxum daşa, könül.

¹ Orijinalda bu söz «yaqın» kimi verilib.

² Orijinalda bu söz «aşqın» kimi verilib.

³ H.Xanməmmədov «Sənin gözlərin», Bakı, «İşıq», 1983, səh. 9-10.

* * *

Bir od düşdü buluduna,
Yandı könül eşq oduna.
Qaldın hicran umuduna,
Ey qırılan, şişə könül!

* * *

Tərlansan, göydən enməzsən,
Bu torpaqda sevinməzsən.
Mən dönəram, sən dönməzsən,
Yaşa könül, yaşa könül!

«YAŞA, ÜRƏYİM»
(«ÜRƏK»)

Musiqi: Şəfiqə Axundova

Sən onun eşqilə, məhəbbətilə
Vurmadın ömrünü başa, ürəyim!
Sevgi hədəfinə nişan alanda,
Dəydimi oxların daşa, ürəyim?!

Nəqarət:

Hicran¹ dəryasında ruhum bir ada,
Fırtınam ziyada, dalğam ziyada.
O ellər gözəli düşəndə yada²
Az qalır xəyalım şaşa, ürəyim.

* * *

Sən canı canandan ayrı tutmadın,
Odur ki, vəfasız deyildir adın.
O, səni unutdu, sən unutmadın,
Yaşa məhəbbətim, yaşa ürəyim.

Nəqarət³

¹ Orijinalda bu söz «sevgi» kimi verilib.

² Bu sətir muğamla oxunur.

³ II bəndin nəqarəti «Yaşa məhəbbətim, yaşa ürəyim» sözləri ilə tamamlanır.

«YAŞA, ÜRƏYİM»
(«ÜRƏK»)

Musiqi: Əlibaba Məmmədov

Sən onun eşqilə, məhəbbətilə
Vurmadın ömrünü başa, ürəyim!
Sevgi hədəfinə nişan alanda,
Dəydimi oxların daşa, ürəyim?!

Nəqarət:

Sən canı canandan ayrı tutmadın,
Odur ki, vəfasız deyildir adın.
O, səni unutdu, sən unutmadın,
Yaşa məhəbbətim, yaşa ürəyim!

* * *

Sevgi dəryasında ruhum bir ada,
Fırtınam ziyada, dalğam ziyada.
O ellər gözəli düşəndə yada,
Az qalır xəyalım çəşə¹, ürəyim.

Nəqarət

«YENƏ O BAĞ OLAYDI»

Musiqi: Elza Seyidcahan

Yenə o bağ olaydı, yenə yığışaraq siz,
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca, fələkdən kam alaydıq,
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı, səni tez-tez görədim,
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə, hər gün bir yeni ilham...
Yazaydım səhər-axşam.

Nəqarət:

¹ Orijinalda bu söz «şaşa» kimi yazılıb.

Arzuya bax, sevgilim, tellərindən incəmi?
Söylə, ürəyincəmi?

* * *

Yenə o bağ olaydı, yenə o qumlu sahil,
Sular ötəydi dil-dil.
Əndamını həvəslə qucaqlarkən dalğalar
Qəlbimdə qasırğalar,
Fırtınalar coşaydı, qısqanlıqlar doğaydı,
Məni hirsim boğaydı.

Nəqarət

«YENƏ O BAĞ OLAYDI»

Musiqi: Elçin İmanov

Yenə o bağ olaydı, yenə yığışaraq siz,
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca, fələkdən kam alaydıq,
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı, səni tez-tez görədim,
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə, hər gün bir yeni ilham...
Yazaydım səhər-axşam.

Nəqarət:

Arzuya bax, sevgilim, tellərindən incəmi?
Söylə, ürəyincəmi?
Yenə də bir vuraydı qəlbimiz gizli-gizli,
Sən ey əsmər bənizli!

Yenə o bağ olaydı, yenə sizə gələydik,
Danışaydıq, güləydik.
Ürkək baxışlarınla ruhumu dindirəydin,
Məni sevindirəydin.
Gizli söhbət açaydıq ruhun ehtiyacından,
Qardaşından, bacından.
Çəkinərək çox zaman söhbəti dəyişəydin,
Mənimlə əyişəydin.

Nəqarət

MÜŞFIQ ŞEİRLƏRİNDƏ MUĞAM VƏ RƏQSLƏRİMİZ

Müşfiq yaradıcılığında tez-tez muğamlarımızın adına da rast gəlirik: «Çahargah»¹, «Segah»², «Kəsmə-şikəstə»³, «Şikəstə»⁴, «Qarabağ şikəstəsi»⁵, «Çoban bayatı»⁶... O, şeirlərində «Qaytağ», «Yallı» kimi kütləvi rəqslərimizi də tərənnüm edirdi:

Qaya oxuyurdu, Mişka çalırdı,
Biri oynayırdı şirin «Qaytağ».⁷

«Sabir üçün» adlı şeirdə «Yallı» rəqsinin adına rast gəlirik:

Kəndlilərin otağında yanır sülhün çıraqları,
Seyr edəlim gülə-gülə yaxınları, irəqləri.
Qardaşlığın bağçasında bizim sovet torpaqları,
«Yallı» gedir ağacları, çəpik çalır yarpaqları.⁸

Müşfiqin ötən əsrin əvvəllərində yeni yaradılmış rəqs kollektivlərinə ithaf etdiyi şeir, xüsusilə maraqlıdır:

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Sosializm yolçusu» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 385.

² M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Yüksəliş» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 95.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tərin cavabı» şeiri (1930-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 208–210.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Çoban» poeması (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 149.

⁵ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin XVI bölümü (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 375.

⁶ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 301.

⁷ M.Müşfiq «Əsərləri», III cild, «Qaya» poeması (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 78.

⁸ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sabir üçün» (Yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 42.

Rəqs¹

Əcəb, sizmisiniz böylə oynayan,
Yoxsa göy üzündə qartallarım?
Yoxsa ürəyimdə coşan, qaynayan
Şirin arzularım, xəyallarım?

Bəzən durna kimi süzüləndə siz,
Fikrim sətirlərə düzüləndə?
Sallanıb qarşımda süzüləndə siz,
Duyğum gözlərimdən süzüləndə?

Oynayın, qarşımda oynasın yenə
Əski tufanlarım, burağanlarım!
Sevda ruhların dərinliyinə
Tökülsün hislərim, çağlayanlarım!

Oxuyub oynarkən siz, öylə bil ki,
İldırımlar çaxdı ilk baharımda.
Dedim ki, dünyanın ilkidir, ilki;
Ulduzlar sayır sən fəzalarım.

Müşfiq «Sındırılan saz» poemasında «Çoban bayatı» muğamını və aşiq havası «Kərəmi»ni yada salır:

Səhər yoldaşlara açılan yuxu,
Dağlara, daşlara saçılan duyğu,
«Çoban bayatı»sı, «Kərəm» türküsü,
Bu öpüş üstündə bağlanan küsü,
Göz-gözə dəyəndə dəyişən hallar,
Yaxıcı hicranlar, sərin vüsallar...²

Sual oluna bilər: Müşfiq yaradıcılığında muğam sənətimizə bu qədər sevgi, musiqi mədəniyyətimizə bağlılıq hardan qaynaqlanırdı?

Bu sualın cavabını Ə.Dağlının «Ozan Qaravəli» adlı əsərində tapırıq¹:

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Rəqs» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 404.

² M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 301.

Dağlarda səs

İki dağın arasında olan məsafə təxminən 15 km olar. Bu dağların biri Baybəgim, o birisi isə Kuma adlanır. Baybəgim özündə bu günə qədər tarixi əlamətləri, nişanə və izləri qoruyub saxlayıb. Bu torpaqda igidlər at oynadıb, ondan Cavanşirin, Babəkin qoxusu gəlir. İndi oranı günbatanı dəmyə taxıl sahəsidir. Bura kəkliklər oylağı, seyrəngahı və «qərbu» (yəni yabanı armud) ağaclarının kök saldığı yerdir. Kuma Qafqaz sıra dağlarına qarışır, Baybəgimdən çox hündürdür, sinəsində Xızı qəsəbəsi yerləşir. Bu iki dağın dərəsi var, təpəsi var. Kəkliklər Baybəgimdə bala çıxardandan sonra sevərdilər Kumaya uçsunlar. Oradakı əlçatmaz bulaqdan axan sudan sirab olub, dağlara qaqqıltı salsınlar. Kəkliklər Baybəgimdən Kumaya uçarkən dərəyə enərdilər, Sayad, Manuçəhrələrindən gün tunda su içərdilər. Burada tullanıb pərvazlandıqdan sonra qalxıb Gəməş dərəsinin üstündən aşıb Aşağı Əngəlana ötərdilər, daha sonra Kumaya çatardılar. Kəklik dəstələri bu 15 km-lik «səfər»lərində daha da gümrahlanır, daha da yaxşı qaqqılda-yıb, həvəslənirdilər.

Mən ləkləri ölçü bilib, 15 km-lik məsafəni göstərdim. İndi mənim 71 yaşım var. Əhvalatı ki, sizə nəql edəcəyəm, mən dünyaya gəlməmişdən, 15-20 il qabaqkı zamanın söhbətidir.

Xızı qəsəbəsində bu bir dəb idi. Biçin zamanı əvrəz (imacilik) düzəldərdilər. «Siz mənimçün, mən də sizinçün» – deyib biçini vaxtında qutarardılar.

Burada məskunlaşan insanlar bir neçə il dalbadal Baybəgimlə Kuma arasında bir əcaib tamaşa şahidi olublar. Yuxarıda bildirdiyimiz əvrəz dəstəsi Baybəgimdə, lap Novruzeyi-dar bulağının yanındakı biçində olurlar. Onlar öz dəblərilə axşam düşəndə ocaq qalayıb, sonra əl-üzlərini yuyar, süfrə açardılar. Allahın verdiyindən, necə deyərlər, dərvişin olduğundan yeyər, olub-keçəndən, nağıldan-rəvayətdən deyib, gecədən xeyli keçəndən sonra elə dərzləri də yanlarında yatardılar.

Digər dəstədə isə nağıldan başqa da maraqlı işləri varmış. Bu dəstədə bir kuyəndə olar, onu həvəsə gətirib deyərlər: «Ya-

¹ Ə.Dağlı «Ozan Qaravəli», III hissə, MEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda C-1175/38009 şifrəsi ilə qorunan əlyazma, «Dağlarda səs» başlıqlı məqalə.

xına gəl, otur, Muradqulu, əlini qoy qulağının dibinə, bizi şadlandır. Qorxma, ölməmişik ki, lələslərin, dostların sabah günorta üçün biçinini tamam edib, qurtarırıq. Lap dərzlərüvi də kirşə ilə aparıb qoyarıq xırmana».

Muradqulu şellənər, bir kiçik toppuzu tar, saz misal qoyar döşünə. Səs-səda dağlara düşər, kəkliklər uçan yollarla, hava dalğaları ilə gedib çatar Kumaya, yayılar Xızı ellərinə. Soruşarlar: «Bu oxuyan kəklikdir?»

Cavab verərlər: «Aya, yox, yox, olsa-olsa, bu Muradquludur. Onun «Varafta»dakı zəmisində əvrəz gedir. Oxuyan odur».

Mikayıl Müşfiqin atası, Şamaxıda təhsil almış Mirzə Əbdülqədir İsmayıl oğlu bu dəmlər deyər: «Yaxşı fikir verin, əmim oğlu Muradqulu «Bayatı-İsfahan» oxuyur. Öyrəndiyi səpkidən ayrılmayır. Sən demə, əmim oğlunun səsi Davududur. Heyfa ki, savadı yoxdur. Cəmi ona üç muğam və qəzəl öyrətmişəm. «Bayatı-İsfahan»dan başqa, «Bayatı-Şiraz» və «Bayatı-Qacar» muğamlarını da oxuya bilir. İndi siz oxuyarlardan xəbər alın görək, heç xanəndənin səsi oxuduğu yerdən 15 km uzaqda eşidilə bilərmə?»

– Bəli, eşidilər, əgər onun da səsi Muradqulunun səsi kimi Davudu olarsa?!»

Ə.Dağlı 1898-ci ildə anadan olub. Deməli, bu söhbət XIX əsrin 70-80-ci illərinə təsadüf edir. Muradqulu o vaxtlar təxminən 25-30 yaşında olub.

Məqalədən M.Müşfiqin atası Mirzə Əbdülqədirin gözəl muğam bilicisi olduğu aydınlaşır. Müşfiqin şəcərəsini izlədikdə Aşıq Əliqulu, Əlihüseyn Dağlının babası – muğam bilicisi, sonralar xanəndəlik etmiş Muradqulu, Müşfiqin bibisi oğlu xanəndə Zeynal kimi sənətkarların adları ilə rastlaşırıq. Belə bir nəslin nümayəndəsi M.Müşfiq xalq musiqisinə biganə qala bilməzdi. Deyilənlərə görə Müşfiqin də gözəl avazı olmuş və yeri gələndə özü də zümzümə edirmiş.

MÜŞFİQ YARADICILIĞINDA ÇALĞI ALƏTLƏRİ

Mikayıl Müşfiq bütün çalğı alətlərini sevirdi. Maraqlıdır ki, Müşfiqin şeirlərində başqa şairlərimizin yaradıcılığında rast gəlmədiyimiz idiofonlu alət olan ağız qopuzu ilə də bağlı maraqlı məqamlar vardır. Həmçinin nakam şair neyin növlərindən biri – nəfəslə səsləndirilən qavalı da şeirlərində vəsf edir. Bu alətin də adına ədəbi mənbələrimizdə, demək olar ki, rast gəlmirik. Bu baxımdan Müşfiq yaradıcılığında çalğı alətlərini izlədikdə, olduqca maraqlı məqamlar ortaya çıxır.

Aşağıdakı cədvəldə Müşfiq yaradıcılığında rast gəldiyimiz çalğı alətlərinin təsnifatını təqdim edirik.

Simli (xordofonlu) alətlər		Nəfəs alətləri (aerofonlu)	Zərb alətləri (membrano-fonlu)	Səsi özəyində yaranan (idiofonlu) alətlər
mizrabla çalınan	yayla çalınan			
rübab	kamança	ney	qaval	çan
saz		nay	nağara	zəng
tar		qaval	dəf	ağız qopuzu
		zurna	baraban	
		balaban		
		düdük		
		tütək		
		şeypur		
		boru		

Bir sıra klassik şairlərimiz (Qətran Təbrizi, Əfzələddin Xaqani, Nizami Gəncəvi, Əssar Təbrizi, Qazi Bürhanəddin, İmadəddin Nəsimi, Həbib, Məhəmməd Füzuli və başqaları) kimi, Mikayıl Müşfiq də şeirlərində çalğı alətlərini elə vəsf edir ki, sanki onu yazan şair deyil, peşəkar musiqişünasdır. O, müxtəlif səpkili çalğı alətlərinin həm fərdi xüsusiyyətlərini təsvir edir, həm də şeirlərində bu alətlərdən bənzətmə kimi istifadə edir. Müşfiq

çalğı alətlərimizdən elə peşəkərliqlə söhbət açır ki, oxuduqda bəzi hallarda sanki onların səslərini eşidirsən.

Aşağıda M.Müşfiqin şeirlərində rast gəldiyimiz çalğı alətlərimizdən bəhs edən bəzi nümunələri təqdim edirik.

Rübaba dair:

Gördüm qadınlığı kitab əsiri,
Ülviyyə əsiri, **rübab** əsiri¹.

* * *

Sən də alıb ələ bir qızıl **rübab**,
İncə tellərini dilləndir, ay qız!
Döşündən ellərə bağla bir kitab,
Susqun dodaqları dilləndir, ay qız²!

* * *

Bir şair qəlbi kimi, əvət, mənim də qəlbim,
Rəqs eylədi həyatın dalğaları üzündə.
Səsləndi pərdə-pərdə ruhumdakı **rübabım**
Həyatın keçidində, dağlığında, düzündə³.

* * *

Bəxtiyardır o şair ki,
Rübabında mühitin mahnisini çağırır,
Sonra bütün gur səsilə
gələcəyə hayqırır.
Hanı mənim o nəğməm – o **rübabım**,
O divanım – kitabım⁴.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Nigar» şeiri (1928-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 72.

² Yəni orada, «Ay qız» şeiri (1929-cu ildə yazılıb), səh. 110.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Çırpınış» şeiri (1929-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 120.

⁴ Yəni orada, «Yeni il (xıtab)» şeiri (1932-ci ildə yazılıb), səh. 242–243.

* * *

Sözünün təsiri elektrikdən,
Rübabın gurlasın inqilab deyə.
Əl çək birdəfəlik bu ikilikdən:
Ya o cəbhəyə keç, ya bu cəbhəyə¹!

* * *

Gördüm qızıl xətlərlə iş kitabında
Ey Şmidt, yazdırdığın böyük şanları.
Gəlsin, çalsın bir Homer öz **rübabında**
Bu dastanları²!

* * *

Dayanmayın, ellər, gəlin,
Ey tükənməz sellər, gəlin,
Səslənəlim **rübab** kimi,
Hər könül öz hesabına,
Əbədiyyət **rübabına**
Toxunmalı mizrab kimi.
Ürəyimiz sərini olsun,
İzlərimiz dərin olsun
Göy üzündə şəhab kimi.
Al günəşin altında biz
Kaşanələr tikməliyiz,
İşıqları mehtab kimi.
Dostlar, baxın bir yuxarı,
Göydə ulduz salxımları,
Sıxın, için şərab kimi³!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Şair və vətəndaş» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 341.

² Yəni orada, «Buzlu yollar» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 344.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin XXII bölümü (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 379.

* * *

Odur ki, ruhumu, qəlbimi yax, yıx!
Sasıt iradəmi, halıma yanma!
Rıcam səndən budur, sevgilim, artıq,
Yalnız rübabıma dəymə, toxunma!!..

* * *

Nədir bu ruhumda sönən günəşlər,
Bu yanan kitablar, qızğın atəşlər?
Bu yanan Marksın kitabımıdır?
Odlanan Heynenin rübabımıdır²?

* * *

Bu gecə boydandır oyun, mey, rübab,
Toplanmış məclisə bir neçə əhbab³.

* * *

O zaman büsbütün yadımdan çıxar,
Onsuz da behiştə nə istəsən var:
Mehtab, rübab, çəmən, min bir fəriştə,
Kim getmək istəməz belə behiştə⁴?!
Kamançaya dair:

Şahsuvar, Şahsuvar – deyib ağladım,
İçimdə sızladı bir yanıq kaman.
Darğın sular kimi coşub çağladım,
Gözümdən od çıxdı, başımdan duman⁵.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild (adsız yazılan şeirin yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 47.

² Yenə orada, «Yüksəliş» (1935-ci ildə yazılıb), səh. 107.

³ Yenə orada, «Əfşan» poeması (1933-cü ildə yazılıb), səh. 126.

⁴ Yenə orada, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 332.

⁵ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Həsətli qar» şeiri (1927-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 52.

* * *

Gələn də var, gedən də var, mən də varam bu gecə,
Təbiətin dəhşətləri titrədiyor ətrafı.
Bir bucaqda yorğun titrək əllərlə kəməncə
Çalar zəif bir ixtiyar inlədiyor ətrafı¹.

* * *

Qoy, çınlasın varlığın,
Ömrün, bəxtiyarlığın
Şadlıq kamançasında.
Könül quşu oxusun,
Şən bir yuva toxusun
Elin gül bağçasında².

* * *

Mənalı səslərlə şeirim incələş,
bir kaman kimi!
Hər şey sadələşmədə, sən də sadələş
hər insan kimi³!

* * *

Boş həvəs uğrunda canından keçər,
Əzab ləşəsinin yanından keçər,
Quzğuntək üstünə gülərək qonar.
Bir kaman sızıldar, bir könül yanar⁴!

* * *

Hər cahangir qabağına vurub atdı xalqımızı,
Zaman-zaman quduz çarlar qırıb çatdı xalqımızı.
Neçə-neçə daşnak gəldi, alıb satdı xalqımızı,
Həpsi qırıq kaman kimi sızıldıtdı xalqımızı⁵.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Dilənçi» şeiri (1927-ci ildə yazılıb), səh. 63.

² Yenə orada, «Mingəçevir həsrəti» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 317.

³ Yenə orada, «Şeirim» (1936-cı ildə yazılıb), səh. 352.

⁴ Yenə orada, «Üç sağlıq» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), səh. 357.

⁵ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sabir üçün» şeiri (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 40.

* * *

Küləklər gecənin bir zamanında
Dərdini söylərdi öz kamanında¹.

* * *

Sızladı ürəyi bir kaman kimi,
Dağınıq saçları bir duman kimi²...

* * *

Bu gün ümidlərin söndüyü gündür,
Şərbətin ağıya döndüyü gündür.
Kamanlar ürəkdir, ürəklər kaman,
Ölüm hökmrandır, zülüm qəhrəman³.

Ney və naya dair:

Ey bizim dünyanın söz deyənləri,
Ruhun dodağına tutun neyləri!
Bir nəğmə çalın ki, heyrətdə qalsın
Bütün dövürlərin müğənniləri⁴.

* * *

Görəydin nələr var, nə mənzərələr!
Bir gümüş ney kimi körpə dərələr
Dağların döşündə inləyən zaman
Həmən iniltini dinləyən zaman⁵.
Sən dağlar dibində bir həzin ırmaq,
Sən dağlar başında bir xəstə neydin⁶!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», «Səhər» poeması (1935-ci ildə yazılıb), səh. 250.

² Yenə orada, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 321.

³ Yenə orada, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 328.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Duyğu yarpaqları» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 437.

⁵ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Mənim dostum» poeması (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 218.

⁶ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Səhər» poeması (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 251.

* * *

Bu gün Avropada azmı bu şeylər,
Dəyişmiş səsini dünənki neylər¹.

* * *

Fəqət duyduğumuz bütün bu şeylər,
Oyunlar, nəşələr, yaxıncı neylər².

* * *

Gəl mənim aşığım gəl,
Məclis yaraşığım gəl!
Səsində el gücü var,
Yel gücü, sel gücü var.
Arxan elə bağlıdır,
Bülbül gülə bağlıdır.
Sözümün başı sənsən,
Gözümün yaşı sənsən.
Dağ məndə, duman səndə,
Dərd məndə, dərman səndə.
Mənim ötgün səsimsən,
Ney olsam, nəfəsim sən.
El sədəfdir, sən inci,
Pis günümün sevinci.
Yanğın vardır, suya get!
Toydan çıxdın, toya get³!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Azadlıq dastanı» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 286.

² Yenə orada, səh. 296.

³ Yenə orada, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 305–306.

Lakin hönkür-hönkür ağlayır bir kənd,
Kəsilməş ruhları ney kimi bənd-bənd¹.

* * *

Deyirlər quzutək olduqca naydır,
Elçilər qapıda alay-alaydır².
Nəfəslə səsləndirilən qavala dair:
Yıxıldı böyrü üstə,
Bir yanıqlı «Şikəstə»
Qavalında inlədi,
Ürəyi sərinlədi³.

* * *

Dilləndi qavalından
Zəncir, qamçı səsləri,
Ömrün acı səsləri
Bəstəsində ağladı
Bir lövhə xatırladı⁴.

* * *

Dağlar, dərələr aşdı,
Bu yaylağa ulaşdı.
Hey düşünə-düşünə
İnlədi qaval yenə!
Mərcan
Bu qavalı çalan kim?
Kimdir bu şeirə hakim?
Tez ondan xəbər verin,
Kimsə, tapın, gətirin⁵!

* * *

Mərcan
Kimdən öyrəndin, çoban,
Sən bu qaval çalmağı?
Çoban
Mənə öyrətdi dövrən
Dağlara ün salmağı.
Mərcan
Neçin nəğmənin qəmlidir,
Nəşə yox qavalında?
Çoban
Çünki el matəmdir
Səbayel mahalında!¹

* * *

Yerlər, göylər ağladı,
Dəmirdaş dağa çıxdı,
Çıxardı qavalını,
Bəyan etdi halını.
O, çaldıqca güllərin
Qaçdı qırmızı rəngi,
Dəyişdi bülbüllərin
Nəğməsinin ahəngi.
O, çaldıqca bulutlar
Göy üzündə dayandı.
Şəbnəmli məxmər otlar,
Gün çıxmış kimi yandı.
O, çaldıqca, axan su
Şırıltısını kəsdi,
Söyüdlərin, doğrusu,
Suda qolları əsdi.
Nə sirr var – duyan anlar –

¹ Yenə orada, səh. 324.

² M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Səhər» poeması (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 260.

³ Yenə orada, «Çoban» poeması (1933-cü ildə yazılıb), səh. 149.

⁴ Yenə orada, səh. 150.

⁵ Yenə orada, səh. 152.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Çoban» poeması (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 153.

Çobanın havasında.
O, çaldıqca ilanlar
Uyudu yuvasında.
Qavalın bu səsinə
Qoşaraq, gəldi Mərcan,
Ürəyində həyəcan.
Mərcan
Mana da öyrət, çoban,
Sən bu qaval çalmağı.
Mana da öyrət, çoban,
Dağlara ün salmağı¹.

Xanəndələrin istifadə etdikləri zərblə səsləndirilən qavala dair:

Hər tərəf yeşillənir,
İnsan baxır şənənir.
Hər budaq, hər yaşıl dal,
Sanki zümrüd bir qaval².

Zurna alətinə dair:

Bundan bir ibrət
Almadı yenə ata-anası,
Qulaqlarında elin zurnası³. (Bənzətmə kimi)

* * *

Bir yazığın gəlsin öz övladına,
Söylə, zurnaçıya qız verilirmi?
Bütün çalğuların kimsə bilirmi
Günah olduğumu? Cavab ver, cavab⁴!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Çoban» poeması (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 159–160.

² Yenə orada, «Bir may» şeiri (1932-ci ildə yazılıb), səh. 366.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Güzgü qayıtdı» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 349.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 312.

Nağaraya dair:

Cırıldayır bağara,
Qurbağalar nağara
Çalır kimi səslənir,
Buna xan bağı denir¹.

Çana dair:

Yanıq alınlarda bir acı röya,
Çınlayan bir çatlaq çan səsi guya
Hər göz qarşısında bir «cənnət» açar.
Yolçular ayılar, uyqular qaçar,
İştə bu çan səsi, ah, bu çan səsi,
Bu çanın ruhlara ruh saçan səsi.
Bu quraq çöllərdə şəfqətlə çağlar,
Ulduzlarla gülər, gecəylə ağlar.
Hıçqırar, boğular, nəhayət, ölər,
Siyah bir girdaba düşər, gömülər.
Gecələr, gecələr, susuz gecələr,
Çılğın küləkləri quduz gecələr²!

* * *

Ağzı yumulmuşdur böyük çanların,
Sarı şamdanların, buxurdanların³.

Ağız qopuzuna dair:

Deyirlər o zaman burda köylülər
Tutub dişlərində qalib türkülər.
Bir daşqın fərəhlə gəlmişlər vəcdə,
Araz da eyləmiş onlara səcdə⁴.

Fikrimizcə, ölməz şair M.Müşfiq II misrada «Tutub dişlərində qalib türkülər» dedikdə ağız qopuzunu nəzərdə tutmuş.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Çoban» poeması, səh. 140.

² M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Qədim karvan» şeiri (1931-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 229.

³ Yenə orada, «Məbədlər çökərkən» şeiri (1934-cü ildə yazılıb), səh. 291.

⁴ Yenə orada, «Rücu» şeiri (1931-ci ildə yazılıb), səh. 230.

Türkdilli xalqlar, o cümlədən azərilər də ağız qopuzu adlanan alətdən bir zaman istifadə etmişlər. M.Müşfiqin dayısı oğlu Əlihüseyn Dağlı bu alət (kobuz və ya ağız qopuzu) haqqında «Ozan Qaravəli» adlı əsərində geniş məlumat verib¹. Ağız qopuzunu ifaçı dişində tutub səsləndirir.

Müşfiqin başqa şeirlərində də ağız qopuzuna işarələr var:

**Tarın tellərində «Kəsmə şikəstə»,
Tutmuşdum dişimdə bir tatlı bəstə².**

Avropa aləti barabana dair:

Bərkimiş hisli, siyah üzlü buruqlarda canı,
Baraban qəlbi iş üstündə döyünmüş yaz, qış³.

Tütəyə dair:

Sən də şairsən, ey Kür, ey təbii bəstəkar!
Səsin gümüş bir tütək kimi səslənib axar.
Ax, ey ədalətli Kürüm,
Qanlı-qadalı Kürüm⁴!

Zəng alətinə dair:

Neyləyim ki, fikrim kimi qəşəng olsun nəğmələrim?
Parlaq bahar səmasilə həmrəng olsun nəğmələrim?
Sevinclərlə uğuldayan bir zəng olsun nəğmələrim?
Bir işıqlı, bir ətirli çələng olsun nəğmələrim?⁵

* * *

Mənzilə çatanda sən bilirsən ki,
Bir şərqli karvanın susmada zəngi⁶.

¹ Ə.Dağlı «Ozan Qaravəli», I kitab, Bakı, «MBM», 2006, səh. 70, tərtibçi: Abbasqulu Nəcəfzadə.

² M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tarın cavabı» şeiri (1930-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 208–210.

³ Yəni orada, «Ağacın» şeiri (1931-ci ildə yazılıb), səh. 234.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Şən Tiflis» (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 29.

⁵ Yəni orada, «Sabir üçün» (yazılma tarixi bəlli deyil), səh. 40.

⁶ Yəni orada, «Səhər» poeması (1935-ci ildə yazılıb), səh. 269.

Tara dair:

Tarın cavabı¹

Keçərkən küçədən dün addım-addım
Köhnə bir dostuma yolda rastladım.
Görüşdük, onunla ülfət etdik,
O yandan, bu yandan söhbət etdik.
Bu kənd müəllimi köhnə eşimdi,
Çocuqluqla dolu bir keçmişimdi.
Bu xoş təsadüfdən şənləndi duyğum,
Qanadlandı duyğum, telləndi duyğum.
Bulduq fikrimizə bir başqa zirvə,
Yüngül addımlarla yollandıq evə.
Dostumun əlində bir sızlayan tar
Sərpirdi ətrafa şəffaf dalğalar.
Tarın tellərində «Kəsmə şikəstə»,
Tutmuşdum dişimdə bir tatlı bəstə.
O, həvəslə çalır, mən oxuyurdum,
Üz tutub dostuma böylə diyordum:
Çal, mizrab toxunsun sarı tellərə.
Çal, səsin bənzəsin coşqun sellərə.
Çal, könül eylesin göylərə pərvaz.
Çal, sarsın fikrimi bir şən ehtizaz.
Çal ki, unutamıq qara keçmişini,
Çal, bizi güdmədə sabahın işi.
Çal, tarı dindirib inlətəlim, çal.
Çal, tara bir şeir söyləyəlim, çal.

Tar mənim səsimə qüvvət verərkən
Qapının qanadı çırpındı birdən.
Dostumun anası girdi içəri
Basıq dodaqları, canlı gözləri
Bizə bir başqa şey anlatıyordu.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tarın cavabı» şeiri (1930-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 208–210.

Sanki yalvararaq, çalma diyordu.
Almışdı siması acıqlı bir hal,
Bəlli, qocaları qandırılmaz məhal...

– Ay bala, xoş gəlməz bu iş Allaha,
Bu gənc yaşlarında batma günaha.
Qətl axşamıdır, günahdır, oğlum,
Xəlvəyənlər bizi Allahdır, oğlum.
Allahın yolundan çıxmaq olurmu?
Məhəmmədin dini unudulurmu?
Əlləri qoynunda, hərləndi başı,
Axdı çöhrəsinə gözünün yaşı.
Dostum acıqlanmaq istədi, lakin
Eylədim göl kimi ruhunu sakın.
– Özünüz biliniz! – deyər ixtiyar
Oldu yavaş-yavaş otaqdan kənar.
Şaşqın ixtiyara vermədik cavab.
Yenidən toxundu tellərə mizrab.
O, getdi. Biz aldıq nəşəli bir hal.
Tardan əks eylədi «İnternasyonal»!

* * *

Toplayıb kisuyi-zərrin-tarımı çıxsan çölə
Əl çəkər aydan fələk, yalnız tanır mehru səni¹.

* * *

Tar

Oxu, tar, oxu, tar!..
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim,
Oxu, tar, bir qadar!..
Nəğməni su kimi alışan ruluuma çiləyim.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Qəzəl» (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 283.

Oxu, tar!
Səni kim unutar?
Ey geniş kütlənin acısı, şərbəti –
Alovlu sənəti!

Gözləri qibləyə açılan hasarlı binalar
Dinləmiş əzəldən səsini.
Papaqlı atalar, çadralı analar
Ötürmüş sayəndə köksünü.
Düşmüşlər gah şirin, gah acı toruna,
Sevinə-sevinə, qoruna-qoruna.
Çarparaq «Çargah»ın divardan-divara
Yolçunu yolundan eyləmiş avara.
Çalxanmış dərələr, təpələr,
Səs vermiş səsine ləpələr.
Oxu, tar, fikrimdə oynasın
Baharın, Seyidin qəzəli;
Oxu, tar, ruhlansın
Şirvanın, Gəncənin mehriban gözəli!
Damağdan düşənlər,
Ürəyi şişənlər,
İlk bahar seyrinə çıxmayan,
Özünü dağların döşünə yıxmayan
Sinəsi dağlılar,
Vəfasız bir eşqin dağınıq zülfünə bağlılar
Dəxilin olmuşlar,
Qapında təsəlli bulmuşlar,
Zilin var, vəsətin, bəmin var;
Sənin də quşların dəmindən ayrılan
Bir özgə dəmin var.
Səni də avara eyləmiş
Dağınıq telli bir «zərəfşan».
Onunçun «Segah»ın danışıq
Pərişan-pərişan.
Səsini dinləmiş

Şahların, xanların sarayı,
Səninlə birlikdə inləmiş
Əsirlər alayı,
Bəzən də simlərin qəmləri ovutar,
Olardın onların sirdaşı
Sən ey tar!..
Gülləri əməkçi barmaqlar qanından
Rəng alan xəlçələr,
Xəlçələr üstündə uzanmış –
Dodağı qönçələr.
«– Hey, saqi, mədəd qıl soğudu şərabin,
İncitmə könlünü bu xanəxərabın!» –
Söyləyən tox sözlü şairlər,
Həvəsdən doymayan ac gözlü şairlər:
Nadimlər, Vaqiflər,
Gözəllik sirrinə vaqiflər
Hər səni dinləmiş;
Oxumuş, inləmiş.
İndi də bizimçin oxu, tar!
Səni kim unutar?

Sən qulluq etmədin məscidə, axunda,
Çalışdın həyatı sevməyin uğrunda.
Çoxları üzünə durdular,
Könlünü qırdılar.
Nə deyim o yekəbaşlara?!
Çaldılar ruhunu daşlara.
Üstündən bir qara yel kimi əsdilər,
Səsini kəsdilər.
Daşlandı çəkənlər nazını,
Böyləcə qırdılar aşığın sazını,
Sən xalqa «gül!» dedin,
«Ey qüssə, öl» dedin.
Başladı məsciddə mərsiyə.
Sarıqlı çıxınca ərsəyə,

Qüssəmiz ölmədi,
Xalqımız gülmədi.
Ağladıq daima, ağladıq,
Ey qədim aşına, ağladıq.
Oxu, tar! Dəyişdi zamana,
Bax, indi radio səsini
Dağıdır cahana.
Ey tarçı, çal, oxu!
Könlümü al, oxu!
Vur sazı döşünə, ey aşıq!
Qalmamış nə aba, nə qaba, nə sarıq.

Oxu, tar! Alovlu izlərin
Əcəba, neçə şux dilbərin
Yasəmən üzünü pul kimi qızartmış?
O sarı simlərin lisanı
Salmazmı heyrətə insanı?

Oxu, tar! Mən səndə
İstənən havanı çala da bilərəm.
Mən səndən bu günün zövqünü
Ala da bilərəm.
Sən bu gün silahsan əlimdə,
Səni mən hansı bir hədəfə
İstəsəm, çevirə bilərəm.
Qəlblərdə gizlənən keçmiş
Bir yeni nəğmənin əlilə
Devirə bilərəm!

Oxu, tar!
Fabrikdə, zavodda,
Traktor başında.
Bu saat qarşında
Nə qədər adam var!
Utanma, oxu, tar!
Mədənlə Bakımın,
Pambıqlı Gəncəmin,

İpəkli Şəkimin
Acısı, şərbəti,
Alovlu sənəti!
Oxu, tar, oxu tar!..
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir kadar!..
Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Oxu, tar!
Səni kim unutar?
Ey geniş kütlənin acısı, şərbəti –
Alovlu sənəti!!

* * *

Budur, gəldi gül mösümü,
Tarçı, köklə sarı simi,
Bir şey çal ellər eşqinə!
Günəş qızıl, dünya yaşıl.
Gülümsəyir işıl-ışıl
Duyan könüllər eşqinə.
Durma, köklə sədəf tarı,
Səbrimizin yarpaqları
Töküldü yellər eşqinə.
Bir hava çal, can oynasın
Qırдыңın tellər eşqinə.
Mən də sözlə əmin-əmin
Daraq çəkım düşüncəmin
Zülfünə Tərtər eşqinə².

* * *

Gözünü aç, dağlara bax,
Bir gözəldir bu Qarabağ

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tar» şeiri (1933-cü ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 284–289.

² Yenə orada, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin II bölümü (1936-cı ildə yazılıb), səh. 364–365.

Təbiətin qucağında.
Doğmuş kimi ülviyyətin,
Gözəlliyin, məhəbbətin
Ən səfalı bir çağında.
Uzun saçlı qızlar kimi
Tar çalaraq sızlar kimi
Tərtər gümüş yatağında.
Burda versən can, yeri var,
Yenə bülbül, qan yeri var
Qızılgülün yanağında.
Ürəyimdə sözüm qaldı,
Bu dağlarda gözüm qaldı
Bir mahalın buxağında¹.

* * *

Axşam çağı tarın səsi,
«Qarabağın şikəstəsi»,
Hər kəsin bir həmdəmi var².

* * *

Sızıldasın qəlbimizin tarında hər sim,
Durdu sənət dühasının ürəyi – Maksim³!

Nə deməkdir⁴?

Çoxdandır çalınmayır divardan asılı tarın,
Tutqun bir ürək kimi telləri pashı tarın,
Ey mehriban sevdiiyim, gurlayacaq, yoxsa yox?!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin X bölümü (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 370–371.

² Yenə orada, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin XVI bölümü (1936-cı ildə yazılıb), səh. 375.

³ Yenə orada, «Ustamıza» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), səh. 387.

⁴ Yenə orada, «Nə deməkdir?» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), səh. 393.

Mən bilirəm, sənin ki, bir qəlbin var sədəfdən,
İçindəki incilər saçılıb hər tərəfdən,
Dodağında şərqlər parlayacaq, yoxsa yox?!

Sən iclasdan gəlirsən, məni də yormuş kitab,
Nə dayanmaq vaxtıdır, işlə tar, işlə mizrab,
Nə gözəldir nəğmələr qanadında ucalmaq!..

Həyat işdir, döyüşdür, səadətdir, əməkdir,
Bilə-bilə bunları dayanmaq nə deməkdir?!
Nə deməkdir dünyada tez qarıyıb qocalmaq?!

«Duyğu yarpaqları» şeirində Müşfiq dövrünün virtuoz sənətkarlarını – opera müğənnisi, xalq artisti Bülbülü (1897–1961, tam adı və soyadı: Murtuza Məşədi Rza oğlu Məmmədov) və tarzən Qurban Pirimovu (1729–1822) yada salır:

Görmüş xəzanları, ildırımları,
Bir üzüm qaradır, bir üzüm sarı.
Bu gün şadlığımı çalsın, çağırınsın
Bülbülün mahnısı, Qurbanın tarı!¹

Hər iki sənətkar Müşfiqin toy məclisində iştirak edib, çalıb-oxuyub və bu şeiri şair öz toy günündə söyləyib.

Qeyd edək ki, Qurban Pirimov Aşıq Valeh Kərbəlayi Səfi Məhəmməd oğlunun (1729-1822) nəticəsi, dövrünün tanınmış balaban çalanı Baxşəli Gülablının oğludur.

* * *

Hava toranlaşır, qaş qaralırdı,
Axşam hər tərəfə kölgə salırdı.
Beş-altı gənc gəldi sonra bu evə,
Bu yeni, bu coşqun duyğulu evə.
Birin əlində sədəfli bir tar,
Birin əlində naxışlı tar var.
Bunlar pasyolkanın gənc işçiləri.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Duyğu yarpaqları» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 435.

İçlərində olan ən dilavəri:
– Canım, nə durmusan? Çal!

Tarın səsi,
Tarın ürəkləri açan nəğməsi
Coşdurur qəlblərdə eşqi, əməli,
Oynayır ortada bir el gözəli¹.

* * *

Şərqdə ilk səsləndi mənim tarımda,
Eşqi çiçəkləndi torpaqlarımda².

* * *

Sən mənim cananım, şirin canımsan,
Ətirli bağçamda bar səni gözlər!
Elimsən, günümsən, mehribanımsan,
Qızgın məclisimdə tar səni gözlər³.

Saza dair:

Müşfiqin şeirlərində saz alətinin adına daha tez-tez rast gəlirik. Onun «Qonaq», «Göy-göl» «Əbədiyyət nəğməsi», «Yeddi aşıq» və başqa şeirlərində, həmçinin «Çoban», «Sındırılan saz» poemalarında saz aləti vəsf olunur.

Yeni eşqi, yeni zövqü yaratan,
Yeni dünya qurmaq üçün can atan,
Yeni sazın tellərini çınlatan
Beynəlmiləl havasından yarandım⁴.

* * *

Sonra əlinə aldı qonağım bir qızıl saz,
Qanadlandı, durmadı bilməm niçin yerində.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Yüksəliş» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 109.

² Yenə orada, «Azadlıq dastanı» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 283.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», «Yeddi aşıq» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), I cild, Bakı, səh. 428.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «28 aprel» şeiri (1928-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 65.

Qopdu dodaqlarından ürək açan bir avaz,
Dilləndirdi sazını teleqraf tellərində¹.

* * *

Eşidilməzsə əgər xoş avazım,
Yoxsa sınımışımı, qırılmışımı sazım?!
Taxtadan yox, bu ötən sazıçı mən
Yapmışam, dinlə, çəlik köksümdən.
Ürəyimdən hörərək tellərini,
Bəzəyib süsləmişəm hər yerini.
Pək qısıqdır səsimin dalğaları,
Uça bilməm daha bundan yuxarı.
Acizim, doğrusu, Göy göl, bax da,
Bu gözəl sazıçı mən çalmaqda.
Yayı, lakin bu sazın ölənə qədər
Tutacaq köksümün üstündə qərar.
Gün gələr mən onu dilləndirərim,
Çalarım, varlığı dilləndirərim².

* * *

Mən Buxtayı ruhumdakı sazla
Xoşdur nə qədər seyrə qoyulsam³. (Bənzətmə)

* * *

Çıx çinar başında yayla, ey günəş!
Dinlədir sazını tarlada, rüzgar⁴!

* * *

Qəlbimizdə nazlı Kür,
Söhbətli Kür, sazlı Kür
Qan kimi durulunca.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Qonaq» şeiri (1928-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 69.

² Yəni orada, «Göy göl» şeiri (1929-cu ildə yazılıb), səh. 139.

³ Yəni orada, «İliç buxtası» şeiri (1932-ci ildə yazılıb), səh. 257.

⁴ Yəni orada, «Əbədiyyət nəğməsi» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 305.

* * *

Ah o günü görədim,
Sazıma tel hörəydim
Qəlbimin damarından¹.

* * *

Sən də səsləndirmə bir başqa sazda,
Duyduqca sızlayır ruhum bir az da².

* * *

Ellərin keyfi sazdır,
Bu yaz bir başqa yazdır³.

* * *

Barlı payız, çiçəkli yaz burdan keçər,
Toy burdan, nəşə burdan, saz burdan keçər⁴!

* * *

Dönmüşdü xəzanə ömrünün yazı,
Çalınmaz dururdu əməyin sazı⁵.

* * *

Qalx məzardan, ölkəmizin dağını gör, düzünü gör!
Yeni-yeni aşıqların sazını gör, sözünü gör!
Azərbaycan qızlarının parlaq, açıq üzünü gör!
Həm bu günün, həm sabahın uzaq görən gözünü gör!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Mingəçevir həsrəti» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 320, 325.

² Yəni orada, «Şair və vətəndaş» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 335.

³ Yəni orada, «Yenə o bağ olaydı» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), səh. 413.

⁴ Yəni orada, «Körpü» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), səh. 443–444.

⁵ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Neçin gəlmədin?» şeiri (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 15.

* * *

Səndən sonra min xanəndə, sazəndə üzə çıxdı,
Ölkəmizin ceyranları dəstə-dəstə düzə çıxdı.
Yağdı yağış, zümrüd otlar çəmənlikdə dizə çıxdı
Bülbül ötdü, gül açdı, dodağında məzə çıxdı.

Yeni-yeni söhbətimiz, yeni-yeni sazımız var,
Yaşayırıq qardaş kimi, kitabımız, yazımız var.
Sakit, şirin əməyimiz, xəyalımız, arzumuz var,
Keyfimiz var, ruhumuz var, sevgimiz var, nazımız var¹.

* * *

Əlimdəki qələm bir sədəfli saz,
Nə qədər səninçin coşar, yorulmaz!
Aramızda olan zəncir qırılmaz,
Ey sözüm-söhbətim neçin gəlmədin²?

* * *

Hanı keçən günlər, hanı o günlər –
İgid nərələri, igid səsləri,
Qonaqlar, cıdırlar, sazlar, düğünlər³?

* * *

Mən kimin evində qonaq qalmışam?
Kiminlə söhbətə, saza dalmışam⁴?

* * *

Oyun, şərq, şərab, saz,
Dodaq-dodağa dəmsaz⁵.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sabir üçün» şeiri (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 41.

² Yənə orada, «Neçin gəlmədin?» şeiri (yazılma tarixi bəlli deyil), səh. 56.

³ Yənə orada, «Çoban» poeması (1933-cü ildə yazılıb), səh. 134.

⁴ Yənə orada, səh. 137.

⁵ Yənə orada, səh. 169.

* * *

Könül dənizləri dalğa-dalğadır,
Sanki sazın səsi bir qasırgadır,
Yelkən xəyalları almış önünə,
Sürür bir əsrarlı sonsuz ənginə.
Bu coşqun səsləri eşitməyəm yox,
Bizdə, bilən bilir, bu səslər ən çox
Oyadır eşqini ölümsüzlüyün,
Həyatda bir qədər olunca küsgün,
Bu səslər, ürəyin ovunsun deyə,
Sürükləyir bizi əbədiyə.
Bir də saz əzəl sənətimizdir,
Elin ruhu kimi səsi təmizdir.
Bunu saz səsinə dalanlar bilir,
Aşıqla baş-başa qalanlar bilir¹.

* * *

Onların ərkinə, nazına uyduq,
Çaldılar, ölümün sazına uyduq².

* * *

Yeddi aşıq

Onlar yeddi aşıqdı,
Ellərə yaraşıqdı.
Hamısının telli sazi,
İldırımından avazı,
Fikirləri nur kimi,
Sözləri yağmur kimi,
Çıxmışlar bərkdən, boşdan,
Olmamışdan, olmuşdan
Yaxşı xəbərdardılar,
Kamil sənətkardılar³.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 309.

² Yənə orada, «Azadlıq dastanı» poeması (1936-cı ildə yazılıb), səh. 285.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Yeddi aşıq» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 418–431.

* * *

Mənim qəhrəmanım bir gənc aşığıdı,
Çox acı günlərdə araya çıxdı.
Bağrına basdımı sədəf sazını,
Çəkərdi ölkənin, elin nazını.
Həyat səslənirdi onun səsinə,
Üçtelli sazının coşqun səsinə
Silsilə dağların suları çağlar,
Bəzən qərib-qərib bir könül ağlar,
Bəzən şaqır-şaqır bir quş ötərdi,
Aşıq olan yerdə elin nə dərdi¹?

* * *

Sənin də sərt qışın, yumşaq yazın var,
Oxuyan aşığın, deyən sazın var².

* * *

Mən səni sevmişəm dünyada yalnız,
Sazının telləri zülfündür, ay qız³!

* * *

Dinib danışmadı tutulduğundan,
Çıxınca aşığın saz qoltuğundan
Dəyişdi qəlblərin həyəcanları,
İrişdi canana sanki canları⁴.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 299 (tərtibçi: Gülhüseyn Hüseynoğlu).

² Yənə orada, səh. 302.

³ Yənə orada, səh. 303.

⁴ Yənə orada, səh. 308.

* * *

Könül dənizləri dalğa-dalğadır,
Sanki sazın səsi bir qasırgadır.

* * *

Bir də saz əzəl sənətimizdir,
Elin ruhu kimi səsi təmizdir.
Bunu saz səsinə dalanlar bilər,
Aşıqla baş-başa qalanlar bilər¹.

* * *

Bir gün Duman gəldi çıxdı,
Yenə işi aşıqlıqdı.
Nə işi var orda-burda,
Bir saz var qoltuğunda.

* * *

Uşaq kimi özü oynaq,
Sazı oynaq, sözü oynaq.
Birdən keçir saz boynuna,
Heyran qalır baxan buna².

* * *

Duman, burax sazı, deyirəm burax!
Yamanca sənətdir bu, gözdən iraq.

* * *

Bundadır çəkdiyün bunca müsibət,
Ver sazın yerinə ruhana ziynət.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 309.

² M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 329 (tərtibçi: Gülhüseyn Hüseynoğlu).

* * *

Bir az da axirət qayğısına qal.
Peyğəmbərlər demişmi Quranda saz çal¹?

* * *

Nəcəf deyən kimi, bu sazı unut,
Namazını qılıb, orucunu tut².

* * *

«Bir də, bir də mənə Sərindən sonra,
Söhbət nə gərəkdir, saz nə gərəkdir?!
Ürəkdən çıxmayan söz nə gərəkdir?! –
Deyə, alıb sazı dışarı çıxdı,
Onun xəzəl kimi rəngi qaçıqdi³.

* * *

Bir göylərə baxdı, bir saza baxdı,
Ruhunda bir aşiq şimşəyi çaxdı.
Üzündə, gözündə dərin bir həzər,
Baxıb saldı saza acı bir nəzər.
«Doğrudan, beləmi? Saz yasaqmıdır?
Yarın sorğu-sual olacaqmıdır?

* * *

Amandır sazını sındırma aşiq,
Onu bir yar kimi bağına bərk sıx!
Səni aldatmasın sözü mollaının,
Səni götürməyir gözü mollaının.
O, xalqın ruhudur, ona toxunma,
Elin təmiz duyğusuna toxunma!
Ürək telləridir onun telləri,
Güldürən, ağladan odur elləri.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 331.

² Yəni orada, səh. 333.

³ Yəni orada, səh. 334.

Xəstələr can bulur onun səmindən,
Bir şəfəq süzülüb hər nəğməsindən,
Qaranlıq ruhları işıqlandırır,
Hər sönük baxışda bir od yandırır...
Həyatın ahəngi ahənginlə bir;
Düşün ki, mollaının gördüyü tədbir
Həm sənə, həm elə böyük ziyandır,
O gözəl sazını qırma, amandır!
Onu «qır!» deyəninin insafı yoxmu?
Bu yazıq, ellərə bir saz da çoxmu?!
Tutub əldə sazı düşünür aşiq,
Onun ruhu kimi gecə qaranlıq.
Anlaya bilməyir öz kədərini,
Ay yırtır gecənin ətəklərini,
Sazın üzərinə bir işiq düşür.
Aşiq baxır saza, üzü pörtüşür.

* * *

Səslənərək keçən yaxındakı çay
Axıb şırıl-şırıl deyir ki: «Hay, hay...
O gözəl sazını qırma, xoş deyil,
Mollaının öyüdü sənə boş deyil!»

* * *

Göyün qapıları açılır tay-tay,
Göstərir üzünü sarı saçlı Ay,
O da sanki ona gülüb çəkilir.
Aşığın gözləri saza dikilir.
Xayır, o saf qəlbli, məhzun xəyalli
Aşığım bu saat qəmli, məlallı.
Sazı sındıracaq bir halə gəlmiş,
Fəqət ruhunda bir əziz titrəyiş,

* * *

«Eh!» deyib, **sazını** daşlara çaxdı,
Sonra həzin-həzin göylərə baxdı¹.

* * *

Mollanın sözünə niyə uyurdun?
Niyə öz **sazını** daşlara vurdun?
Məqsədi bəllidir onun bu işdə,
Yaxşı qazanmışdır məlun bu işdə». –
Deyərək aşığı başa saldılar,
Yenidən Dumana bir **saz** aldılar.
O gündən gəzərək ellər içində,
Dəyişib bu uzun illər içində,
Dağlardan aşığın gəlir avazı,
İşçilər dirilti ölənlər bir **sazı**.

* * *

Sonra onlar sənə gör nələr etdi:
Sevgilin də getdi, **sazın** da getdi.
İndi qabaqdadır yeni döyüşlər,
Çağırır **sazını**, səni döyüşlər!
Yenə haraylayır təbiət səni,
Həyat, mübarizə, məişət səni.
Sazını qaytardı işçilər sana,
Aşıq, oxusana, aşıq, çalsana!
Aşıq, işçilərin **sazıdır** bu **saz**,
Döyüşlərdən çıxan bu **saz** qırılmaz!..

Mənim **saz** dediyim o deyil fəqət,
O təhqir olunan bir mədəniyyət,
Qırılan bir könül, dərdli bir xəyal,
İnsanın çəkdiyi dərin bir məlal,
Çeynənən bir şərəf, susan bir ağız,
Ayrılıq qurbanı – vərəmli bir qız.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 335–337.

Bir ana şivəni, bir el qayğısı,
Bir el şairinin təmiz duyğusu
Və onunla gedən bir öcəşmədir.
Bir quru səhradan çıxan çeşmədir¹.

Düdüyə dair:

Tövşüyor körüklər,
Ötüyor düdüklər².

M.Müşfiq, bəzən eyni adlı şeirlərində bir neçə çalğı alətini vəsf edir. Aşağıda bir sıra belə nümunələri təqdim edirik.

Tar, dəf və kamançaya dair:

Təbiət nə zaman çıxıb özündən,
Bu **tarlar**, bu **dəflər**, bu **kəməncələr**
Deyə, ağacları, suda, küləkdə
Bəstəkarlar kimi bir şey hecələr;
Nə vaxt iki dalğa verib baş-başa
Gümüş sahillərdə yatar gecələr³...

Kamança və saza dair:

Sən iti addımla qoşarkən iləri,
Sayrısın, gurlasın çaldığın **kaman** hey!

* * *

Bir duyğu deyir ki, rədd eylə keçmiş,
Danışdır **sazında** dirçələn elləri.
Yeni söz istəyir hər qadın, hər kişi,
Öpərkən gözləri sədət yelləri⁴.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 339–340.

² M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Yarış» (1930-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 206.

³ Yenə orada, «Əbədiyyət nəğməsi» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), səh. 307.

⁴ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Nümayiş» şeiri (1929-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 93–94.

Ney və saza dair:

Quzeylər hələlik qardır, bəyazdır,
Yaşıl dağ döşləri mehmannəvazdır.
Çobanın çaldığı dağ başında ney,
Aşığın yamacda çaldığı sazdır¹.

Ney, kamança və tara dair:

Gözləri yıldızlı bir yaz gecəsi,
Xəfif küləklərin şirin ləhcəsi.
Bir ney dili kimi açılan zaman,
Dallarda yarpaqlar əl çalan zaman.
Bir evdən gəlirdi nəşəli səslər,
Nəşəli səslərdə sıcaq həvəslər...
Büllur qədəhlərin öpüşməsinə,
Kaman naləsini, tar nəğməsinə
Ürkmüş dinləyirdi gecə yolları,
– Çal! Dönüm gözünə!
– Çal!
– Ay qız, oyna!
Qurban olum sənə uzun boyuna²!

Zurna və balabana dair:

Gözəl Qafqaz o günləri artıq unutmuş,
Başqa səs var zurnasında, balabanında.
O, üzünü indi başqa bir üfüqə tutmuş
Başqa quşlar dəm çəkior sayəbanında³.

Zurna və qavala dair:

Xəyalından keçir əsir günləri,
Zurnalı, qavallı el düyünləri⁴.

* * *

Bir kəndli qəmlidir, bir kəndli şaddır,
Yenə bir tərəfdə toydur, büsətdir.
Qovuşmaq istəyir, çünki yar yara,
Zurna-qaval səsi düşür dağlara¹.

Şeypur və barabana dair:

Şeypur səsi yüksəldi,
Barabançı da gəldi.
Durub sıralandılar,
Bir az aralandılar.
Bir qədər məşq etdilər,
Düşüb yola getdilər².

Boru və saza dair:

Ey bu gənc dağların biqərar yolçusu,
Qanadlan! Çalındı yüksəliş borusu.
Ey cənub tərənə, döyünsün ürəyin,
Yılmadan havalan bu alı dağlara,
Dərəsi, təpəsi bahalı dağlara.
Bir sabah olarkən qızıldan dirəyin,
Səslənib duracaq əlində şən sazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım³.

Düdük və boruya dair:

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Səhər» poeması (1935-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 261.

² Yenə orada, «Mənim dostum» poeması (1933-cü ildə yazılıb), səh. 208–209.

³ Yenə orada, «Qafqaz» şeiri (yazılma tarixi bəlli deyil), səh. 9.

⁴ Yenə orada, «Söylə» poeması (1934-cü ildə yazılıb), səh. 233.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 305.

² Yenə orada, «Bir may» şeiri (1932-ci ildə yazılıb), səh. 368.

³ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Qafqaz» şeiri (1930-cu ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 163.

Düdük sədaları¹

Səhərlər uyar-uymaz üfüqlər bir xoş rəngə,
Tıxanır qulağımız sinirli bir ahəngə,
O zaman xəyalımız **düdüklər** coşmuş sanır.

Bu çılğın ürpərişlə bu hayqıran **düdüklər**,
Boynumuza həyatın ağır yükünü yüklər,
Nəhayət, hər tərəfdə gediş-gəliş başlanır.

Toplaşır əməkçilər iş başına həvəslə,
– Üfüqlər bürünürkən fəcirdən bir kömləyə, –
Düdüklərin əmrini yerinə yetirməyə.

– Çağırınız bizləri kəsilməyən nəfəslə
Düdüklər! Yorulmadan çağırınız bizləri,
Təqib edəcəyiz bir hərəkətlə sizləri.

Ey hər **düdük** ruhundan ruha axan sədalar,
Ürəklərdə şənəmək şamı yaxan sədalar,
Sizinlə makinanın düyünləri açılır.

Boruların ağzından qaçıb uzaqlaşınca,
Sürətli dalğalarla siz bizə yaqlaşınca,
İçimizə həyatın cilvələri saçılır.

Düdüklərin müsəlsəl uzun çağırışları,
Havada bu görünməz səslərin yarışları
Sayəsində çözüdür sükunətin bağları.

Bəzən təbəssümlərlə cilvələr bulursunuz,
Bəzən tutqun gözlərin şahidi olursunuz
Ey **düdük** sədaları! Ey **düdük** sədaları!²

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Düdük sədaları» (1927-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 61.

² M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Düdük sədaları» (1927-ci ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 61.

* * *

Beyinlər, duyğular, ürəklər yarışda,
Sementli özüllər, dirəklər yarışda.
Sobalar qızıqıb, töyşüyür körüklər,
Çağlayır borular, oxuyur **düdüklər**.

Düdük və saza dair:

Düdüklərin gur səsi sərhədləri aşınca,
Üz-gözümüz dikilsin cahana ehtişamla!

Bir mayıs, səni gördüm,
Bir saz yaptım çəlikdən,
Simlərini qəlbimin damarlarından hördüm¹.

Bəlkə də, şair burada saz dedikdə, tənburu nəzərdə tuturmuş. Türkdilli etnoslar, bəzən müxtəlif quruluşlu çalğı alətlərini də ümumilikdə saz adlandırırlar. Yəni, zurna da, kamança da, o cümlədən tənbur da saz adlana bilər. Simlər qədimdə damardan hazırlandığından, tənburun sözaçımı «tamur», yəni «damar» fikrini ifadə edir.

Tar, kaman, rübaba dair:

Çalan kim, oxuyan kim, qarışmış ara,
Qonaqlar bir ağızla söz vermiş tara.
Tar da sarı simindən nəysə deyirdi...
Gecənin dodaqları gülümsəyirdi.

* * *

Doldurun qədəhləri! – kimsə başladı,
Danışanlar susdular, tar yavaşladı.

* * *

Tar səsləndi, kaman da ona qoşuldu,
Hər könül fərəhindən uçan quş oldu.

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Yeni mayıs» (yazılma tarixi bəlli deyil), Bakı, «Səda», 2004, səh. 14.

* * *
Yenə tar, bir nəfər də yenə deyirdi,
Gecənin dodaqları gülümsəyirdi...

* * *
Ağ sinəsi qabardı, sözə başladı,
Danışanlar susdular, tar yavaşladı.

* * *
Quzğuntək üstümə gülərək qonar,
Bir kaman sızıldar, bir könül yanar!

* * *
Qədəhlər cingildədi, tar dilə gəldi;
Səsində el qüvvəti, yar dilə gəldi.

* * *
Onlar şərab içdilər, şərab eşqinə,
Şeir, nəğmə, gözəllik, rübab eşqinə¹.

Tar və qavalın vəsfi:

Sinədə tar, əldə qaval,
Bu dünyada bir kapital
Varmı insan oğlu kimi²?

Saz və kamanın vəsfi:

Bir saz kimi dərələrdə,
Çağıldayın pərdə-pərdə,
Ey ruhuma yaqın sular!
Yoxdur sizdən fərqi mənim,
Sükut deyil şərqim mənim,
Dayanmayın, aqın, sular!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Üç sağlıq» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 353–354, 356–357–358, 361.

² Yenə orada, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin XX bölümü (1936-cı ildə yazılıb), səh. 378.

Bu uyqusuz ürək kibi
Çəsməmizin həyat dibi
Qurumasın, saqın, sular!
Bizim yaşıl ruhumuzun
Mahnisını uzun-uzun
Çağırınız, daşqın sular!
Söyləyiniz dastanını,
Çınlattınız kamanını
Gözəlliyin, eşqin, sular!¹

* * *
Qəlbindən dəm vuran aşiq Duman var,
İndi hər yığnaqda saz var, kaman var.
El də duyur, görür özünü burda,
O, can çürütmüşdür sənət yolunda!
Şeirdir ömrünün şirin laylası,
Şeirdir düyünü, şeirdir yası².

* * *
Sənin də dərd çəkən insanların var,
Qırılan sazların, kamanların var³!

¹ M.Müşfiq «Əsərləri», I cild, «Tərtərhes nəğmələri» şeirinin XXI bölümü, səh. 379.

² M.Müşfiq «Əsərləri», II cild, «Sındırılan saz» poeması (1936-cı ildə yazılıb), Bakı, «Səda», 2004, səh. 310.

³ Yenə orada, səh. 337.

MİKAYIL MÜŞFİQ YARADICILIĞINDA TAR ALƏTİ

Müşfiq yaradıcılığında tar alətinə geniş yer ayırır. Ümumiyyətlə, tardan söhbət açarkən hər zaman nakam şairimiz Mikayıl Müşfiq yada düşür. Deyildiyi kimi, Müşfiq yaradıcılığında 20 müxtəlif çalğı alətinin adına rast gəlirik. O, əsərlərində rübab, kamança, saz, ney, nay, qaval (nəfəs aləti, neyin bir növü), zurna, qaval (xanəndələrin istifadə etdikləri bir üzlü zərb aləti), balaban, düdük, tütək, tar, nağara, dəf, çan, zəng, şeypur, boru, ağız qopuzu, baraban kimi alətləri dönə-dönə vəsf edib. Lakin Müşfiqin müasiri, yaxın dostu Cəfər Cabbarlı (1899–1934) kimi tara xüsusi, daha böyük məhəbbəti vardı. Bu da səbəbsiz deyildi. XX əsrin əvvəllərində tar əleyhinə düzəldilmiş bolşevik-erməni kampaniyası geniş fəaliyyətdə idi. Onlar tara keçmişin qalığı kimi baxır, aləti birdəfəlik məhv etmək istəyirdilər. Dahi C. Cabbarlı da bu təbliğatın əleyhinə olaraq «Aydın», «Almas» və «1905-ci ildə» əsərlərində tarla bağlı öz etirazını səhnədən bildirmişdi.

Vaxtilə Xalq Maarif Komissarı vəzifəsində (1922–1928) çalışmış, 1929–1931-ci illərdə isə «İnqilab və mədəniyyət» jurnalının redaktoru olmuş Mustafa Zəkəriyyə oğlu Quliyevin (1893–1938) tövsiyəsi və göstərişi ilə tar alətinin konservatoriyada tədrisi qadağan edilmişdi. Bu barədə «İnqilab və mədəniyyət» jurnalında məlumat verilirdi¹: «Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını qüvvətləndirmək məqsədilə AXMK (Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı – A.N.) bir çox qərar qəbul etmişdir. Bu qərarlara görə məcburi dərslər kursu olan tarın öyrənilməsi konservatoriyanın bütün dərəcələrində tədris planından götürülür və konservatoriya yanında olan Şərq orkestru ləğv olunur. Tar, ancaq cümə konservatoriyasında keçiləcəkdir».

¹ «İnqilab və mədəniyyət» jurnalı, «Xronika» başlıqlı səhifədə «Tar konservatoriyadan çıxarıldı» məqaləsi, Bakı, 1929-cu il, № 2, səh. 39.

Görkəmli bəstəkar, dirijor, musiqişünas Əfrasiyab Bədəlbəyli (1907–1976) «Tar üzərində mühakimə münasibətilə» məqaləsində qeyd edir¹: «Tar Azərbaycan xalqının musiqi instrumentidir. Tarın nota ilə çalınması işində böyük müvəffəqiyyətlər vardır. Tarı muzeyə göndərmək təşəbbüsü yanlışdır. Tarın tərəqqi yolunu kəsməməli.

Beynəlxalq musiqi alətlərindən başqa, hər xalqın özünə-məxsus bir çox musiqi aləti dəxi vardır. Bunların bəzisi öz qayırlığı, səsi və dəyərinə görə çox geniş intişar tapdığından (ingilis tütəyi kimi) beynəlxalq musiqi instrumentləri sırasına daxil olur. Bəziləri isə tərəqqi etmir, öz ibtidai halında qalırlar (saz kimi).

İnqilabdan sonra Şuralar ittifaqında xalq musiqi instrumentləri geniş intişar tapmışlardır. İşçi klubları, kəndli guşələri, qızıl ordu hissələrində xalq musiqi instrumentləri təşkil olunmuşdur.

Avropa və Amerika ölkələrində də hər xalq öz musiqi instrumentinə «mülki hüquq» verməyə, onu beynəlxalq musiqi instrumentləri ailəsinə daxil etməyə çalışır.

Bizim xalq musiqi instrumentlərindən ən çox tərəqqi və intişar edən – tardır.

Bir çoxları tarın Azərbaycan musiqi instrumenti olmadığını və rozəxanlar, mərsiyəxanlar ilə birlikdə İrandan gəldiyini və böyləliklə də xalis İran musiqi instrumenti olduğunu söyləyirlər. Bu fikir çox da doğru deyildir.

Əgər tar, Azərbaycana İrandan gəlmişsə, hər halda tarın İranda icad edildiyi dəxi doğru deyildir. Miladdan 2000 il qabaq misirlilərin «Nabia» adlı musiqi instrumenti tarın ibtidai bir şəkildən başqa bir şey deyildir. Misirlilərin nabiası İranda Əbu Nəsr Fərabî tərəfindən təkamül edilmiş, İran tarı halına

¹ Əfrasiyab Bədəlbəyli «Tar üzərində mühakimə münasibətilə» məqaləsi, «Kommunist» qəzeti, 11 yanvar 1929-cu il № 9 (2515).

salınmışsa, Azərbaycanda da İran tarı məşhur tarçalan Sadıq tərəfindən büsbütün dəyişdirilmiş, azərbaycanlaşdırılmışdır...»¹.

Əslində nabiə simli alət olsa da, tardan çox fərqlənir. Ə.N.Fərabi isə risalələrini ərəbcə yazsa da, milliyyətçə azərbaycanlıdır. 1996-cı ildə İranda nəşr edilən Ə.N.Fərabinin «Kitab-ül-musiqiyə-əl-kəbir» əsərində onun əslən türk, daha doğrusu, Azəri türkü olduğu təsdiqini tapır². Fikrimizcə, nabiə tək çanaqlı, tənburabənzər alətdir. Musiqişünaslıqdan bir çalğı alətinə istinadən fərqli alətlərin icad edildiyi elmə məlumdur. Nabianın da əsasında Ə.Bədəlbəylinin təbirincə desək, tar Ə.N.Fərabi tərəfindən «təkamül edilmiş», nəticədə yeni növ, iki çanaqlı alət ortaya çıxmışdır.

Tanınmış musiqi tədqiqatçısı Firudin Şuşinski (1925-1997) «Azərbaycan xalq musiqiçiləri» kitabında tarın yaranma tarixi ilə əlaqədar «Yeni yol» qəzetinə istinadən (1929-cu il, №15) yazırdı³: «Mötəbər tarixi vəsiqələrə əsaslanıb deyə bilərik ki, tarı miladın X əsrində Türkünstan türklərindən Tərxanın oğlu Məhəmməd Cərcə şəhərinin Fərab adlı bir kəndində qayırmışdır».

Tərxanın oğlu Məhəmməd əslən Xorasan (daha doğrusu, Azəri) türkü olan dahi mütəfəkkir, alim və musiqişünas Əbu Nəsr Məhəmməd ibn Məhəmməd ibn Uzluq ibn Tərxan əl-Fərabidir (təxminən 865/873-950)⁴.

Deyilənləri xatırlatmaqda məqsəd tarın sırf Azərbaycan çalğı aləti olduğunu vurğulamaqdır.

Ümumiyyətlə, M.Müşfiq irsini araşdırdıqda 13 müxtəlif səpkili şeirlərində tarın adına rast gəlirik. Onun tarı vəsf etdiyi

¹ Ə.Bədəlbəylinin bu məqaləsi filologiya elmləri namizədi Hacı Firudin Qurbansoyun «Göylərin lacivərd ətəklərində» sənədli povestindən götürülüb (Bakı, «Qərənfil» MMC, 2008, səh. 35–36).

² Ə.N.Fərabi «Kitab-ül-musiqiyə-əl kəbir», Tehran, «Part» nəşriyyatı, 1996, səh. 10, 23 (fars dilində, ərəbcədən tərcümə: Əbülfəzl Bafəndeyi İslamdust).

³ Firudin Şuşinski «Azərbaycan xalq musiqiçiləri», Bakı, «Yazıçı», 1985, səh. 65.

⁴ Отаназар Матякубов «Фараби об основах музыки востока», Ташкент, «Фан», 1986, s. 6 (rus dilində).

ilk şeir «Tarın cavabı» adlanır. 1930-cu ildə nəşr edilən bu şeirdə şair musiqinin haram olduğunu deyən dindarlara qarşı etirazını bildirir.

Bu sətirlərin müəllifi «Tarın cavabı» şeirinin dinlə əlaqəsi olmayan misralarından istifadə edərək «Çal tarı!» adlı mahnı bəstələmişdir. Mahnının mətnini və not yazısını təqdim edirik:

«ÇAL TARI!»

Dostumun əlində bir sızlayan tar,
Sərpirdi ətrafa şəffaf dalğalar.

Nəqarət:

Tarın tellərində «Kəsmə şikəstə»,
Tutmuşdum qəlbimdə¹ bir tatlı bəstə.
O, həvəslə çalır, mən oxuyurdum,
Üz tutub dostuma böylə diyordum:
Çal, mizrab toxunsun sarı tellərə.
Çal, səsin bənzəsin coşqun sellərə.

* * *

Çal, tarı dindirib inlətəlim, çal.
Çal, tara bir şeir söyləyəlim, çal.

Nəqarət

Mahnının nəqarətindəki «O, həvəslə çalır, mən oxuyurdum» misrasından Müşfiqin həm də gözəl səsi, avazı olduğu aydınlaşır.

¹ Orijinalda bu söz «dişimdə» kimi verilib.

Çal tarı

Moderato Abbasqulu Nəcəfzadə

1

Clarineta

F-Do

1. 2.

Doş - tu - man o - lin - da

1. 2.

bir sız - la - yın tar sar - pı - di ol - ra - fa şaf - fad - lı - ğa - lar

2.

şaf - fad - lı - ğa - lar ta - rın tel - la - rın - da Kəsmə şı - kas - ta

ta - rın tel - la - rın da Kəsmə şı - kas - ta

tut - muş - dım qıl - bım - da bir lat - li bas - ta tut - muş - dım qıl - bım - da

3.

bir lat - li bas - ta o, ha - vəs - la - ça - lır, mono - xu - yur - dım

o, ha-vəsle çə-lir, məsə-o-xuyur-dəm üz-tu-tub dos-tu-ma

böy-lə di-yor-dəm üz-tu-tub dos-tu-ma böy-lə di-yor-dəm çal-miz-rab-to-xun-mın

sa-ri tel-lə-rə çal, sə-sin bən-zə-sin

coş-ğun sə-lə-rə çal, sə-sin bən-zə-sin coş-ğun sə-lə-rə

Böyük şairin tarı vəsf etdiyi şeirlərin adını və yazılma tarixini təqdim edirik. Kitab boyu Müşfiqünas alim Gülhüseyn Hüseynoğlunun tərtib etdiyi topludan istifadə etmişik: M.Müşfiq «Əsərləri», Bakı, «Səda», 2004.

1. «Tarın cavabı» şeiri (1930-cu ildə yazılıb), I cild, səh. 208–210.
2. «Mənim dostum» poeması (1933-cü ildə yazılıb), II cild, 2004, səh. 208–209.
3. «Qəzəl» (1933-cü ildə yazılıb), I cild, səh. 283.
4. «Tar» şeiri (1933-cü ildə yazılıb), I cild, səh. 284–289.
5. «Əbədiyyət nəğməsi» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), I cild, səh. 307.
6. «Yüksəliş» şeiri (1935-ci ildə yazılıb), II cild, səh. 109.
7. «Nə deməkdir?» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), I cild, səh. 393.
8. «Üç sağlıq» şeiri (1936-cı ildə yazılıb), I cild, səh. 353–354, 356–358, 361.
- 9 «Tərtərhəs nəğmələri» şeirinin II bölümü (1936-cı ildə yazılıb), I cild, səh. 364–365.
10. «Tərtərhəs nəğmələri» şeirinin X bölümü (1936-cı ildə yazılıb), I cild, səh. 370–371.
11. «Azadlıq dastanı» poeması (1936-cı ildə yazılıb), II cild, səh. 283.
12. «Duyğu yarpaqları» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), I cild, səh. 435.
13. «Yeddi aşiq» şeiri (1937-ci ildə yazılıb), I cild, səh. 426.

Bu şeirlərin üçü – «Tarın cavabı», «Tar» və «Nə deməkdir?» birbaşa tarə həsr edilib. Digər şeirlərdə isə tarın adı müəyyən məqamlarda çəkilir, bəzi hallarda isə tar sözü bənzətmə kimi işlədilir.

Müşfiq məşhur «Tar» şeirini 1933-cü ildə yazmışdı:

Oxu, tar, oxu, tar!
Səni kim unutar?

Maraqlı sual ortaya çıxır, niyə Müşfiqin tar ilə bağlı yazdığı şeirlərin arasında ən çox yayılan və sevilən məhz «Oxu, tar»dır?

Aydınlıq gətirmək üçün yaxın keçmişə nəzər yetirək. Qeyd etdiyimiz M.Quliyevin göstərişindən sonra bir sıra şairlər mətbuatda tara, daha doğrusu, komissarın göstərişinə münasibətlərini bildirdilər. M.Müşfiq də 1929-cu ildə yazdığı «Tarın cavabı» adlı şeirini nəşr etdirir (1930) və tarın səsinə xalqın, hətta ən ağır günlərində belə, ehtiyacı olduğunu söyləyir.

Sonra nə baş verir?

1932-ci ildə Süleyman Rüstəmin (1906–1989) tarın əleyhinə yazdığı «Tar səsə qoyulur» («Tar lağa qoyulur» yazsaydı daha düzgün olardı – A.N.) şeiri dərc edilir və çoxlarını şoka salır¹:

Kəs səsini, ötmə dedim, ötmə dedim, ötmə tar!
İstəməyir proletar səndə çalınsın «Qatar».
Qaldıraraq qabar çalmış əlindəki çəkici
Çəlik zindanlara vuran meşin döşlüklü işçi
Deyir: «Yetər «Yetim segah», yetər «Qatar», «Şikəstə»,
Çünki deyil bizim həyat, mühit yetim və xəstə».
İstəməyir səni bizim yeni həyat, bəlli bizdən deyilsən.
Səndən uzaq yeni həyat, səndən uzaq inqilab,
Yeni coşqun nəğmələrə sən etməzsən əsla tab.
Bir zövq almaz bu cəmiyyət ölgün ağlar səsindən...

Bu şeirdən sonra Müşfiqi artıq heç bir qüvvə saxlaya bilməzdi. Odur ki, tara «kəs səsini» söyləyənlərə cavab olaraq Müşfiq «Oxu, tar!» – dedi. Beləcə bu şeir ərəsəyə gəldi və ildırım surəti ilə bütün ölkəyə yayıldı. Bəlkə də, belə məqamlar Müşfiqin ölümünü yaxınlaşdırırdı.

¹ S.Rüstəm «Ataş», Bakı, «Azərənəşr», 1932, səh. 47.

Mikayıl Müşfiqin istintaq işi: №12493/116.

M.Müşfiqi amansızcasına mühakimə edənlər: Sumbatov-Topuridze, Gerasimov, Tsinman, Qalustyan və başqaları.

M.Müşfiqi 1937-ci il iyunun 4-də həbs ediblər. Həmin günün sabahı, yəni iyunun 5-də şairin 29 yaşı tamam olur. Bu, Müşfiqin sonuncu ad günü idi, o da dəmir barmaqlıqlar arxasında...

Müşfiq həbsdə ikən dost bildiyi bir sıra şair və ziyalılar (S.Rüstəm, M.Rahim, S.Vurğun, X.Faruq, C.Xəndan və başqaları) onun əleyhinə mətbuatda məqalələr və şeirlər çap etdirir, sanki bir-biri ilə yarışa çıxmışdılar. Bu da səbəbsiz deyildi, «qonşuma nə olur-olsun, tək mənə dəyməsinlər» deyimi yada düşür.

Tanınmış jurnalist Nadejda İsmayılovanın «Bir məhkəmə işinin xronikası» adlı məqaləsində müxtəlif ziyalılar tərəfindən Müşfiqə ünvanlanmış ittihamlardan nümunələr təqdim edilir.¹

Məqalədə N.İsmayılova bu ittihamları yazanların soyadlarını bilərəkdən göstərmədiyini qeyd edir. Amma çox təəssüf...

Biz o fikirdəyik ki, bu günki gənc nəsil kimin kim olduğunu bilməlidir. Yoxsa belə gizlətmələr gənc nəslin tərbiyəsinə əks, mənfi təsir göstərə bilər. Müharibə şəraitində yaşadığımız bir dövrdə bu açıqlamalar, xüsusilə vacibdir. Əks halda gənclərimizdə satqınlıq, riyakarlıq, hiyləgərlik meyilləri yarana bilər. Onlar: «nə istəyirsən et, onsuz da belə faktlar gizlədilir» – deyə, düşünəcəklər.

¹ N.İsmayılova «Gənclik» jurnalı, «Bir məhkəmə işinin xronikası», 1988, №3, səh. 13-14.

ARZU VƏ İSTƏKLƏR

Cənab Prezident İlham Əliyevin 16 aprel 2007-ci il tarixli sərəncamına əsasən, Azərbaycan xalqının görkəmli şairi M.Müşfiqin 100 illik yubileyi şairin doğma yurdu Xızı şəhərində, eləcə də ölkəmizin bir çox bölgələrində təntənəli surətdə qeyd edildi. M.Müşfiqlə bağlı keçirilən tədbirlər mətbuatda və kütləvi informasiya vasitələrində geniş şəkildə işıqlandırıldı.

Biz müşfiqsevərlər şairin Bakıda ev muzeyinin açılmasını, onun ev əşyalarının, paltarlarının, tarının bu muzeydə qorunmasını arzulayırıq. Xatırladaq ki, Mikayıl Müşfiqin şəxsi tarı hazırda Nizami adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin ekspozisiyasında (İnv. №2903) nümayiş etdirilir.

Bu gün Azərbaycan tarının səsi dünyanın ən nəhəng konsert salonlarından gəlir. Tarımızın yaşamasında, həyata yenedən vəsiqə almasında M.Müşfiqin xidməti az olmayıb. «O, öz ölümüylə tarı yaşatdı» – desək, heç də yanlışdır. Yaxşı olardı ki, Respublika Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə «Xızıda Müşfiq və tar günləri» adlı Beynəlxalq elmi-simpozium, həmçinin festival keçiriləydi, dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan musiqişünas-alimlər, orqanoloqlar və tarzənlər bir araya yığışaydı. Belə olduqda Müşfiqin də nakam ruhu şad olardı. Həmçinin belə bir beynəlxalq festival keçirilsə, dünya ictimaiyyətinin diqqətini Azərbaycana yönəltməklə tarımızda gözü olan bədxah düşmənlərimizi də hədəfə almış olardıq.

Sevindirici haldır ki Xızı rayonunun Sayadlar kəndində – «Müşfiq ocağı»nda Xızı rayon mədəniyyət şöbəsinin müdiri Sənan Talıbovun təşəbbüsü ilə həvəskar tarzən Camal Hüseynov tar alətinə abidə qoymuşdur. Yaxşı olardı ki, Bakıda və eləcə də digər şəhərlərimizdə də tara belə abidələr qoyulaydı.

Müşfiq tara, tarın simasında Azərbaycana, Azərbaycançılığa heykəl qoyub. O, təkcə tara deyil, Azərbaycana hayqırır

«Oxu!» deyir, «Yaşa» deyir! «Səslən, yaşa, inkişaf et, doğma tarım, doğma Azərbaycanım» – deyir.

Bəstəkar, əməkdar incəsənət xadimi Nazim Quliyev Müşfiqin əziz xatirəsinə həsr etdiyi tar və fortepiano üçün «Səni kim unudar?» adlı lirik əsər yazmışdır. Əsərin not yazısını təqdim edirik.

Səni kim unudar?!

Nazim Quliyev

Andante

Tar

Andante

F-no

The first system of music on page 122 consists of two staves. The top staff is for the Tar, marked with a box containing the number '1'. The bottom staff is for the F-no, marked with a box containing the number '1'. Both staves are in a 6/8 time signature and a key signature of two flats. The tempo is marked 'Andante'. The F-no part begins with a dynamic marking of *mf*.

The second system of music on page 122 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines.

The third system of music on page 122 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines.

2

The fourth system of music on page 122 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. A second ending is marked with a box containing the number '2'.

The first system of music on page 123 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* is present.

The second system of music on page 123 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* is present.

The third system of music on page 123 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* is present.

The fourth system of music on page 123 continues the Tar and F-no parts. The Tar part has a melodic line with some grace notes. The F-no part provides a rhythmic accompaniment with chords and moving lines. A dynamic marking of *f* is present.

Musical score for page 124, featuring four systems of piano accompaniment. The notation includes treble and bass staves with various musical notations such as dynamics (e.g., *f*), articulation (e.g., *tr*), and phrasing (e.g., slurs). The key signature is B-flat major, and the time signature is 4/4.

Musical score for page 125, featuring four systems of piano accompaniment. The notation includes treble and bass staves with various musical notations such as dynamics (e.g., *rit.*, *a tempo*), articulation (e.g., *tr*), and phrasing (e.g., slurs). The key signature is B-flat major, and the time signature is 4/4.

MÜNDƏRİCAT

Müəllifdən.....	3
Müşfiq nəğmələri.....	4
Müşfiqin sözlərinə yazılmış və lentə alınmış mahnıların siyahısı.....	7
Müşfiqin şeirlərinə yazılmış mahnıların mətnləri.....	13
Ana (Mus. T.Məmmədzadə).....	14
Ana (Mus. E.İmanov).....	14
«Arzuya bax, sevgilim» (Mus. H.Xanməmmədov).....	15
«Arzuya bax, sevgilim» duet (Mus. V.Adıgözəlov).....	15
«Повторить бы то лито» (Перевод Сявуша Мамедзаде).....	17
Arzuya bax, sevgilim (Mus. T.Məmmədzadə).....	18
«Когда в снова был там сад» Перевод (В.Цейтлина).....	19
«Ay qız» (Mus. R.Davudoğlu).....	20
«Balama qurban» (Mus. X.Əhmədli).....	20
«Bəxtiyar oda» (Mus. P.Quliyeva).....	21
«Bir də baxsan mənə» (Mus. N.Muradova).....	22
«Bu kəlmənin vurğunuyam...» (Mus. R.Şəfəq).....	22
«Çal tarı» (Mus. A.Nəcəfzadə).....	23
«Dilin işidir» (Mus. N.Quliyev).....	24
«Dostlar olmasa» (Mus. Ş.Axundova).....	24
«El mənimdir» (Mus. Z.Xanlarova).....	25
«Eşqim» (Mus. O.Kazimi).....	26
«Ey dost» (Mus. X.İsmayılqızı).....	26
«Əbədi sevgi» (H.Nəcəfova).....	27
«Gecə düşüncəsi» (Mus. S.Hüseynova).....	28
«Gözəllik» (Mus. T.Məmmədzadə).....	29
«Gözüm düşdü» (Mus. H.Xanməmmədov).....	30
«Gözünə qurban» (Mus. H.Xanməmmədov).....	31
«Həyat nədir?» (Mus. H.Xanməmmədov).....	31
«Həyat sevgisi» (Mus. E.Mansurov).....	32
«Həyat sevgisi» (Mus. E.İmanov).....	33
«Xızı dağları» (Mus. X.Əhmədli).....	34
«Könlümü» romans (Mus. T.Bakıxanov).....	35
«Küləklər» (Mus. E.Seyidcahan).....	36
«Küləklər» (Mus. E.İmanov).....	37
«Küsməgəm» (Mus. S.Ələsgərov).....	37
«Не обижаюсь» (Перевод Ю.Филлера).....	38
«Küsməgəm» (Mus. M.İbrahimova).....	38
«Qəhrəmanlar» (Mus. A.Nəcəfzadə).....	38
«Qurban olduğum» (Mus. Ə.Abbasov).....	39
«Люблю тебя» (Перевод В.Кафарова).....	40
«Qurban olduğum» (H.Xanməmmədov).....	40
«Qurban olduğum» (Mus. N.Əzimov).....	41
«Lələlər kimi» (Mus. Kamal).....	42
«Maralım» (Mus. Ş.Axundova).....	42

«Məhəbbət» (Mus. Ə. Məmmədov)	43
«Mil düzü» (Mus. K. Şəkiliyev)	44
«Necə əl çəkim» (Mus. C. Cahangirov)	45
«Necə əl çəkim» (Mus. R. Mustafayev)	45
«Neçin gəlmədin» (Mus. H. Xanməmmədov)	46
«Nigar» (Mus. T. Bakıxanov)	47
«Oxu sevdiciyim» (Mus. H. Xanməmmədov)	47
«Oxu sevdiciyim» (Mus. A. Nəcəfzadə)	48
«Oxu tar» (Mus. S. Rüstəmov)	49
«Oxu tar» (Mus. R. Mirişli)	50
«Oynaq atım» (Mus. E. Dadaşova)	51
«Oynaq atım» (Mus. R. Şəfəq)	52
«Sahilə gəl» (Mus. V. Adigözəlov)	53
«Совет волна» (Перевод Сиявуша Мамедзаде)	53
«Sahilə gəl» (Mus. R. Şəfəq)	54
«Sazım mənim» (Mus. R. Davudoğlu)	55
«Sənə qurban» (Mus. Ə. Tağıyev)	55
«Səni gözlər» (Mus. Ə. Məmmədov)	56
«Səninçün» (Mus. Ə. Tağıyev)	56
«Səninçün» (Mus. D. Kərimova)	57
«Sənin gözlərin» (Mus. T. Məmmədova)	57
«Sənin gözlərin» (Mus. H. Xanməmmədov)	58
«Sənin gülüşlərin» (Mus. Ə. Tağıyev)	59
«Söylə» (Mus. Ə. Məmmədov)	60
«Şirin qız» (Mus. H. Nəcəfova)	60
«Tarın səsi» (Mus. A. Nəcəfzadə)	61
«Teleqraf telləri» (Mus. G. Mirzəbəyli)	62
«Vətən kimdir» (Mus. N. Quliyev)	62
«Yadıma düşdü» (Mus. H. Xanməmmədov)	63
«Yadıma düşdü» (Mus. T. Bakıxanov)	64
«Yağış» (Mus. E. Seyidcahan)	64
«Yarandım» (Mus. S. Rüstəmov)	65
«Yaşa könül» (Mus. H. Xanməmmədov)	65
«Yaşa ürəyim» (Mus. Ş. Axundova)	66
«Yaşa ürəyim» (Mus. Ə. Məmmədov)	67
«Yenə o bağ olaydı» (Mus. E. Seyidcahan)	67
«Yenə o bağ olaydı» (Mus. E. İmanov)	68
Müşfiq şeirlərində muğam və rəqslərimiz	69
Rəqs	70
Dağlarda səs	71
Müşfiq yaradıcılığında çalğı alətləri	73
Mikayıl Müşfiq yaradıcılığında tar aləti	110
Çal tarı	113
Çal tarı (Abbasqulu Nəcəfzadə)	114
Arzu və istəklər	120
Səni kim unudar (Nazim Quliyev)	122

258357

**Nəcəfzadə Abbasqulu
İsmayıl oğlu**

1957-ci ildə Xızıda ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.

Azərbaycan Milli Konservatoriyası «Milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi» elmi-tədqiqat laboratoriyasının rəhbəri, «Instrumental muğam» kafedrasının müəllimidir. «Konservatoriya» elmi jurnalının redaktorudur.

A.Nəcəfzadə Orta Ümumtəhsil (53 saylı) və Uşaq Musiqi Məktəblərini (16 saylı), Sumqayıt Musiqi Texnikumunu və Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirmişdir.

O, müxtəlif milli çalğı alətlərinin ifaçısı kimi 35 ildən çoxdur ki, peşəkar səhnədə fəaliyyətdədir. A.Nəcəfzadənin 33 illik pedaqoji təcrübəsi var.

O, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, həmçinin «Vətən» cəmiyyətinin xətti ilə bir sıra ölkələrdə mədəniyyətimizi layiqincə təmsil etmişdir. Bəzi xarici ölkələrin mətbuatında A.Nəcəfzadənin yaradıcılığı və çıxışları ilə bağlı məqalə və rəylər yazılıb. 2006-cı ildə «Azərbaycan nəfəs alətləri (orqanoloji-tarixi tədqiqat)» adlı dissertasiya işini uğurla müdafiə edərək sənətsünəşliq namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü (1999) və «Müşfiq» xatirə mükafatı laureatıdır. Bəstəkar kimi 30-dan artıq mahnının müəllifidir.

Nəşr olunmuş kitabları:

- 2002: Nizami Rəmzi «Mahnılar və qəzəllər», (tərtibçi).
- 2003: «Azərbaycan çalğı alətlərinin izahlı lüğəti», (müəllif).
- 2004: «Çalğı alətlərimiz», (müəllif).
- 2004: «Balabançı Həsən dayının gülməcələri», (müəllif).
- 2006: Əlihüseyn Dağlı «Ozan Qaravəli», (tərtibçi).
- 2007: «Xalq çalğı alətlərinin tədrisi metodikası» dərş vəsaiti, (müəllif).
- 2008: «İki mahnı» adlı not kitabı (fortepiano ilə oxumaq üçün), (müəllif).
- 2008: «Xalq çalğı alətlərinin tədrisi metodikası» fənn proqramı, (tərtibçi).
- 2008: «Muğam ensiklopediyası», Heydər Əliyev Fondu (yaradıcı heyətin üzvü).